افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري؟

لیکوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نیازی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانان څه ډول ډیموکراسی ته اړتیا لري؟

لیکوال:

پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن:

محمد اکبر نیازی

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري

لیکوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نیازی

خپرندوی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنگي څانگه

ویبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز: ژباړن

ډیزاین: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۱۰۳)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **مخ**

لومړی ځپرکی..۱

په لودیځ کې د ډېموکراسۍ پیدایښت او وده...۱

دویم ځپرکی..۱۴

دریم ځپرکی ۲۸

څلورم ځپرکیً...۴۲

اسلام او ډېموکراسۍ ۴۵

پینځم ځپرکی ۷۰

افغانستان او د ډیموکراسۍ سیاسي نظام...۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى کړى، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

په لوديځ کې د ډيموکراسۍ پيدايښت او وده

ډيموکراسي له دوه يوناني کليمو څخه اخيستل شوې چې ډيموس «Demos» د خلکو او کراټوس Kratos د حکومت په مانا سره ده.

چې بشپړه مانا يې د خلکو له خوا د خلکو لپاره او پر خلکو حکومت کول دي، دغه کلمه چې د لومړي ځل لپاره په لرغوني يونان کې وکارول شوه، نو د يوداسې حکومت استازيتوب يې کاوو چې په هغې کې خلکو په حکومتي عکس چې د يوې پياوړې ډلې يا طبقې Elite يا يو مطلقه حاکم Autocrat يا اوليګارشي له خوا ځارل کېدله، او د حکومتي چارو په پرمخ بيولو کې يې پراخه ونډه درلوده.

په مختلفو وختونو کې د ډيموکراسۍ تعريف پدې موخه چې داسې فلسفه بيان کړي څو وکولای شي پکې د خلکو حق او واک ورکړل شي له مخکې څخه د ټاکل شويو اهدافو مطابق خپل سياسي او ټولنيز موسسات مستقيماً يا د استازيو لخوا وڅاري.

له همدې پلوه ډيموکراسۍ بيلابيلې ماناوې لري

۱ــ هغه حکومت چې د يو هيواد ټولو وګړو ته په سياسي تصاميمو او پريکړو کې حق ورکړي؛ او ددې ډول حکومتي نظام په چوکاټ کې د حکمروايۍ د اصل پر اساس اکثريت عمل کوي چې دا ډول يې معمولاً د مسقيمې ډيموکراسۍ په نوم ياديږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــــ هغه ډول حکومت چې عام وګړي خپل سیاسي تصامیم پخپلــه نــه بلکې د استازو په واسطه ونیسي او د ځان په وړاندې مسئول پخپله ګڼل کیږي دا ډول حکومــت د ملــت د اســتازیو Representative دغوښــتنو پربنسټ ډیموکراسی بلل کیږي.

۳ـ هغه حکومت چې د اکثریتو حق او صــلاحیت د اساســي قــانون پــه محدوده کې د اجرا لپاره کیښودل شي او هدف یې د ځینو فردي او ډله ایزو حقونو لکه: د بیان د ازادی حق، د مطبوعاتو د ازادی حــق، د دیــن ازادی، په ازاده توګه د مذهبي مراسمو ترسره کولو حق او نورو ترلاســه کول وي.

دا ډول حکومتي نظام د لیبرال ډیموکراسی یا مشروطې Constitutional په نوم یادیږي.

د فلسفې پر بنسټ ډیموکراسی د افرادو د حقونو برابروالي ته درنــاوی لري او افراد د نورو له منګولو څخه ژغوري.

البته د ډیموکراسی په نظام کې هغه وخت په افرادو قیود پلي کیږي کله چې هغوی په مستقیم یا د استازو په واسطه او یاهم ټول اکثریــت ددې قانون په تطبیق کې رضایت ښودلی وي او دغه قیود په ټولو باندې په یو ډول پلي شي.

د ډیموکراسی نظام د لومړي ځل دپاره د لرغوني یونان په ځینو دولتــي ښارونو City States کې رامینځته او په اتن کې خپلې غوره مرحلــې تــه ورسېد.

پدې ډول مستقیمې ډیموکراسی کې د ښار ټول اوســېدونکو پرتــه لــه ښځو او غلامانو چې د سیاسي حقوقو څخه بې برخې ؤ، په یوځایي توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت اجرائیه قوه جوړوله او د اجرائیه قويې دنده به يې په نوبت سره پرمخ بیوله. ښاریان به د قضا د دندې د ترسره کولو او د منصفه هئیت د غړیتوب لپاره د پچې اچولو پر بنسټ ټاکل کېدل، دغه راز ښاریانو د قانون په جوړولو کې په مستقیم او غیر مستقیم ډول برخه اخیستله د ښځو او غلامانو پرته به ټول د ښاري دولت د شورا بالقوه غړي ګڼل کیدل، په هغه ځای کې د نن په څیر قوی تفکیک وجود نه درلود.

ټولو ښاریانو به د اجرائیه او مقننه قوې د چارو ترسره کولو واک درلود او ماموران به د خلکو د اسامبلې په وړاندې مسئول ګڼل کیدل.

ددې ډول ډیموکراتیک نظام رامینځته کول او پلي کول له دې ریښتینولی څخه سرچینه اخلي چې دیو ښارنفوس په نادره توګه له لس زرو څخه ډېر او ټول به له سیاسي روزنې څخه برخمن وي.

د یونان ډیموکراسۍ یوه لنډه تاریخي پېښه د اتن ډیموکراسۍ د نورو ښکاره ډیموکراسېو په څېر د ایټالیا په اغازین او کلیسایي ښارونو کې د امپراطور او شاهنشاه د فکر په وړاندې مقاومت ونشوکړای او له منځه لاړ.

په منځنیو پېړیو په اروپا کې نظریاتو او افکارو وده وکړه، چې دغو نظریاتو د اروپا د معاصرې غربي ډیموکراسۍ پدیدې ته زمینه برابره کړه، له هغې ډلې څخه یو هم د استازیتوب نظریه وه د طبیعي قوانیو فکرونه«Natural Law» د طبعي حقونو په نظرNatural Rights » وده او پرمختګ وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې مانا چې د خلکو حقوق په ځانګړي ډول د خپل برخليک ټاکلو حق لري او څوک يې ورڅخه نشي اخيستلای دغه نظريه د ټولنيز قرارداد له نظريې سره يوځای شوه.
د ټولنيز قرارداد نظريې پر بنسټ حاکمان او خلک د يو قرارداد لـه لارې چې دوی پکې متقابل مکلفيتونه لري سره يوځای کيږي.
که چيرې د ښار پاچا خپل مسئوليتونه په سمه توګه ترسره نـه کـړي او ياهم د چا په حقوقو تيری وکړي نو امکان لري چـې خلـک د واک حـق ترې بيرته واخلي او د هغه واک له ګدۍ څخه يـې ليـرې کـړي، چـې د قرارداد په اساس يې هغه ته ورکړی دی، دغه نظريـه چـې د جـان لاک لخوا څرګنده شوې وه د انګلستان په پارلماني ډيموکراسۍ يا مشـروطه شاهي باندې خورا تاثير واچوو.
دغه موضوع په اجتماعي قرارداد چې د ژان ژاک روسو اثر ده پـه سـمه توګه واضيح شوېده. همدې څېز د متحد ايالاتو او فرانسـې انقـلاب تـه فلسفي قانوني مشروعيت ورکړ.
د امريکا په لويه وچه کې انګليسي کډوالو د پولـو شـرايطو تـه داسـې اشاره وکړه چې د فرد په اهميت باندې ډير تينګار وکړي.
دغه امر د ځينو ډلو د اړوندو امتيازاتو د له مينځه وړولامل شو. دغـه راز داسې نور عوامل هم د يو ډيموکراتيک سياسـي جوړښـت د رامينځتـه کېدو سبب ګرځي چې وررسره مدني ازادۍ او فردګرايي هم پرمختـک کوي.
په بل ډول ننی ديموکراتيکې مفکورې تر يوې کچې د اروپـا د منځنيـو پيړيو مفکورو په ځانګړې توګه د ديني، طبيعی مفکورو او مروجو حقوقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ورته والی لري. ډيموکراتيکو فعاليتونو دهغو پاچاهانو په کړنو سره پرمختګ وکړ چې د خپلې مشرۍ په قلمرو کې د سياستونو په پلان کې يې د سياسي او اجتماعي ډلو له خوا د مالياتو د وضع کول شامل کړل.
په هغه وخت کې د مختلفو ډلو يوځای کيدل د پارلمان پيدايښت يا د نني قانون جوړونې اسامبلې جوړوي.
په عقلاني او اجتماعي ژورو پرمختګونو په ځانګړې توګه د طبيعي حقوقو د موضوع په څرګندېدو او د ژوند په سياسي برابرۍ کې د متحداياﻻتو او فرانسې د وګړو د افکارو او انقلابونو وندې تر نورو ډېر او د نور له لورې وستايل شوه، د يونان ښاري دولت د ډيموکراتيک نظام له نسکورېدو څخه تر ننۍ پارلماني ډيموکراسۍ پورې د ډيموکراسۍ په څېړنه کې يوه تشه موجوده ده چې موده يې تقريباً دوه زرو کالو پورې رسيږي.
نوولسمه او شلمه پيړۍ په هغه نوم پيژندل کيږي چې د ډيموکراسۍ فلسفې په ډيرى غربي هيوادونو کې د حکمروايي پر فلسفې غلبه کړې، او د رايې اچونې حقوق، په ازاداه توګه د پارلمان د غړو او اجرايئه قوه رئيس ټاکل د ډيموکراتيکو حکومتونو د مرکزي موسساتو په څېر دي، پدې دوره کې د خلکو ارادې دا توان پيداکړ چې په خپلواک ډول او پرته له ويرې عواقب بيان کړي.
دغربيانو دغه نظر چې د وګړو مساوي حقوق يوازې د سياسي ډيموکراسۍ له لارې تامينېدای شي د سوسياليستانو او نورو ډلو له چلينج سره مخامخ شو، او ټينګار يې وکړ چې اقتصادي ډيموکراسۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي برابری، عامه مالکيت او توليدي وسايل چې اقتصادي بنسټونه دي سياسي د ډيموکراسۍ د ټينګښت سبب ګرځي.

د ډيموکراسۍ شرطونه

د ډيموکراسۍ د پورتنيو ډولونو لپاره بيلابيل شرايط وجود لري او پرته له دې شرطونو نشو کولای چې هره يوه يې پخپل ځای وکاروو، ځکه دا يو طبيعي امر دی چې د مستقيمې ډيموکراسۍ د پکار وړنې شرايط د نفوسو يو کوچنی او نسبتاً متجانس جوړښت دی. او د پارلماني ډيموکراسۍ پکاروړنې شرايط يې د لوی، پراخ او غيرمتجانس نفوس او د ځانګيزې(تخصصي) پوهې منل دي.

هر هيواد د خپل ټولنيز پرمختګ له مرحلې سره يوې متناسبې او يو ډول ډيموکراسۍ ته اړتيا لري په يوه هيواد يا ټولنه کې د هغې سره متناسبې ډيموکراسۍ پرته په بل ډول ډيموکراسۍ ټينګار کول بې ګټې وي.

لکه په اوسني افغانستان کې چې د شوروي اتحاد د تيري څخه وړاندې په منځنيو پيړيو کې د قبيلوي نظام سره نښلول شوی ؤ، د ډول ډول لاسوهنو او مختلفو هيوادونو ته له مهاجرت سره يې نفوس غيرمشابه شو. او ددې لپاره کولای شو د پرمختللې لوديځې ډيموکراسۍ څخه ګټه پورته کړو.

د ملل متحد د استازيو ناکامي لامل هم همدا ؤ. نو اړينه ده چې د هرهيواد لپاره بايد د هيواد هر ډول شرايطو سره سمه يو ډول ځانګړې ډيموکراسۍ پلي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان لپاره هم اوسنيو سختو او ځانګړو شرايطو ته په کتو سره يو ډول ډيموکراسۍ طرح او د ميکانيزم سره سمه پلي شي.
امکان لري چې ټول پدې سره همغږی وي چې له کومې لارې کولای شو يوه وروسته پاتې او کوچنۍ ډله ډيموکراټيکه کړو او يا وغواړو دغه نظر په يوه پراخ سازمان پلي کړو.
دخيړنې له اصولي او قانوني لارې څخه په ګتې اخيستنې يې د پلي کولو هڅې پيلوو. د يو پراخ سازمان شرايط د ډيموکراتيک نظام سره يا هم د استازو له خوا د حکومت رامنځته کوونکي دي، نه د هغې ډيموکراسۍ پکاروړنه چې په يوه متجانسه او کوچنۍ ډله د پلي کېدو وړ وي.
ټاکنې او استازيتوب پخپل ذات دوه پيچلې موضوعګانې دي د يوې ډلې استازيتوب له يوې خوا دا غښتلې ځانګړتيا لري چې استازيتوب بايد وکړای شي ځان د ځينو ډلو له غړو سره مشابه او له ځينو يې ځان پورته وګڼي، پدې مانا چې هم خپلې اړتياوې او هم د نورو په پام کې ونيسي خو له قانوني پلوه يو شخص هغه وخت د نورو استازی ټاکل کيږي چې خپله د وکيل کړنې د موکلانو سره تړاو ولري. همدا کړنې بايد موکلان سره يوځای کړي او د پورتنۍ دريمې مانا له پلوه يو شخص ته د واک ورکولو يا نه ورکولو سره کولای شي د نورو د ګټو وکالت وکړي، په ډيموکراتيک استازيتوب کې دا اړينه نه ده چې په پورتنۍ مانا دلالت وکړي. د مقننه قوې ټاکل شوی غړی بايد د هغه چا له خوا چې رايه يې ورکړې او يا هغه چا چې رايه يې نه ده ورکړې ترمينځ توپير ونه کړي او داسې فکر وکړي چې فلاني کسانو دی برياليتوب ته رسولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکل شوی غړی باید هغه موکلانو چې ترمینځ چې د ته یې رایه ورکړې یووالی رامینځته کړي. مونږ باید د داسې کړنو اخلاقي مسئولیت په غاړه وانه خلو چې هغه چا له خوا ترسره شوی وي چې زمونږ استازیتوب کوي ځکه مونږ ددې لپاره خپله رایه ورکړې چې دی له مونږ څخه بر دی او زمونږ استازیتوب کولای شي.

سیاسي استازیتوب د پورتنۍ دریمې مانا پر بنسټ له نږدې او لېرې ګټو څخه هم وکالت دی.

داسې فکر کیږي چې یو سیاسي استازی دنده لري څو د خپلو موکلانو او د ټولو وګړو د ګټو ساتنه وکړي حتا د یوې کوچنۍ ډلې چې د ده په ټاکنه کې یې برخه هم نه وي اخیستې. پر همدې بنسټ په افریقا کې د مقننه قواوو استعمار د والي له خوا نوماند کیږي څو د محلي نفوسو چې په ټاکنو کې هیڅ برخه نلري هم استازیتوب وکړي،

دغه موضوع د ډیموکراسۍ له پلوه د یوه ګوندي نظام سره د پرتله کولو وړ ده ځکه چې د اقتدار پر سره ګوند خلکو ته بلنه ورکوي څو د دوی د ګوند نوماند شوي شخص ته رایه ورکړي. او ترڅنګ یې دا توپیر نه کوي چې دغه استازی په کوم شوق او ذوق د خپلو موکلانو د ګټو ساتنه کوي خو دغه عمل ډیموکراتیک استازیتوب نه ګڼل کیږي ځکه چې ټاکوونکو د همدې استازي په ټاکلو کې هیڅ ونډه نه درلوده.

د ډیموکراسۍ دغه نظر نشي کولای څو سرپرستي بشپړه کړي او پدې کې د ردولو د شونیتا ترڅنګ په خپلواک ډول د نوماندۍ اجازه هم شته.

دهیواد د ټولو اتباعو له خوا د اوسنیو استازو ردول او ټاکل په یوه ټوله ایزې دیموکراسۍ (mass Democracy) سره ترسره کېدای شي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيموکراتيک استازيتوب د مسئوليت مفاهيم له ټاکنو سره ډيره نــږدې اړيکه لري له هغه ځايه چې د استازو ټاکنې له ډېــرې مــودې وروســته ترسره کيږي نو دوی مجبوريږي چې د خپل وکالــت د ســاتنې لپــاره د خپلو تجربو او اړتياوو سره سم د موکلانو په خوښه کارونه ترسره کــړي څو د هغوی په زړه کې خپله مينه پيدا او ځان پلوي يې کړي.

ډيموکراسی او د خلکو حکمروايي:

دا ويل کيږي چې په يو ډيموکراتيک نظام کې د خلکو اراده حاکمــه وي مگر ادعا کيږي چې په يو ډيموکراتيک نظام کې مشري د اکثريتو حــق ده، خو ايا دا شونې ده چې يو بيوزله اکثريت په يو غني او شتمن اقليــت مشري (حکومت) وکړي؟

په ډيموکراتيک نظام کې د خلکو د ارادې د خپلواکيت خبرې کيږي خو ايا په ريښتيا سره هــم پــه ډيموکراتيــک نظــام کــې خلــک د ارادې د خپلواکيت څخه برخمن دي؟

ددې ډيره شونتيا ده، چې د يوې ټــولنې يــا ټــاکنيزې حــوزې خلــک د نالوستی، بې علاقگی، گوندي او نورو خصوصياتو له مخې د چاپيريــال د دندو په ويشنه کې يو ډول او ځانگړې اراده ونلري. کيدای شي هغــوی د داسې لارو او پاليسو له لارې هوکړې ته ورسيږي چې ټول يکې ځان گډ احساس کړي او يا هم په هيواد کې د يو ستر ناورين د رامينځته کيدو پر وخت په ډله ايزه توگه ټول د هغه د لمنځه وړلو لپاره ځان مکلــف او لــه تيښتې پرته يکې ځان احساس کړي دا خبره د دوی دشخصي گټــو پــه نظر کې نيولو سره يو ډول اراده هغه هم ټوله ايزه اراده رامينځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم پداسې حالاتو کې د ټوله ایزې ارادې خبرې په ځای وي، خــو بیاهم حالات دومره لنډ او تنګ دي چې نشو کولای په بشپړه توګه د یو ډیموکراتیک حکومت عمومي تیورۍ جوړه کړو.

انسان هغه وخت د ټوله ایزې ارادې، تصمیم اوعمل په اړه خبرې کــولای شي چې وګړو ته په ځانګړې توګه هغه چاته چې د ټولنې په استازیتوب واک ورکړل شوی وي او خپلواک وي.

پدې مانا که چیرې وویل شي (پارلمان پریکړه کړې ....) کــه قــوانین دا څرګنده کړي چې څوک د پارلمان غړي جوړیدای شي او د کومــو لارو او کړنو په ترسره کولو سره د پارلمان پــه پریکــړو کــې ارزښــتناکه ونــډه درلودای شي ترڅو په وسیله یې پارلمان ته د منسوبیدو لپاره د خلکــو په مینځ کې اعتبار او قانونیت پیداکړي.

ایا نور اصول او لارښوونې شته چې پر بنسټ یې وویل شي چې وګــړي یوازې په ټاکنو کې د رایې اچوونې، د اکثریتو لارو د اصل په پلي کولو او ټولپوښتنو سره د ارادې او عمل څرګندونه کولای شي؟

البته په یوه ټولنه کې ددې اصل په پلي کولو سره چې په مختلفو طریقو د خلکو رایی اچوونه او په ټاکنیزو حوزو کې له بیلابیلــو لارو څخــه پــه ګټې اخیستنې سره مختلفې پایلې ترلاسه کیږي چې هر یوه یې پخپلــه قانوني محدوده کې د خلکو ارادې څرګندولای شي.

د ډیموکراسۍ د پلي کولو مدعیان پدې اند دي چې په اړوندو ټولنو کــې ټولو چارو ته د خلکو یا ملي ارادې له مخې پاملرنه کیږي مګر دغه ادعــا یوازې په تخیلي نړۍ کې وجود لــري. د ســرمایه داري نظــام سیاســي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیموکراسۍ د ځان لپاره یوه لار لټوي چې د واکمنو پرغوښتنو راڅرخي
په واقیعت کې دا خبرې د پانګوالو د ګټو پر محور راڅرخېږي.
سرمایه داران او واکمن یوازې د خپلو شخصي ګټو په اړه فکر کوي او
دې موخې ته د رسیدو لپاره په هر لازم وخت او ځای کې له خپل ځواک
څخه ناوړه ګټه پورته او د خلکو د تیښتې لپاره د سرمایه دارانو او
واکمنو اراده د ماټریالیستانو (د خلکو او ملت ارادې) لمنځه وړي
په واقیعت کې تاریخي ماټریالیزم په سمه ده او وایي:
ځواکمنه طبقه په ټولنیز نظام حکومت «مشري» کوي او دا مشري د
دوی په ګټه او د نورو په زیان وي، دا خبرې په هغوټولنو کې چې د کار
محراق یې مادي فکرونه جوړوي او له هغه ځای څخه د معنوي او اخلاقي
فکرونو بوی هم نه راځي صدق کوي.
واکمن د خپلواکو ټاکنو، پارلماني حکومت، اساسي قانون او نورو مختلفو
سازمانونو ترشا د خپلو ګټو د ترلاسه کولو لپاره ډول ډول ناوړه کړنې
ترسره کوي. خو دا بې خبره او خوش باوره ولس دهمدې واکمنو په
ښکاره قانوني کړنو تل غولېدلي او په هغوی کې یې دا فکر له منځه وړی
چې واکمن خپل ولس ته د ژوند د هوساینې اړوند د اړتیا وړ وسایلو،
خپل هیواد او ولس ته ژوند د اسانتیاوو برابرولو په لټه او فکرکې نه دي.
د اخلاقي، اداري، جنسي، رشوت، اختلاس، تقلب، وژنې او نور فسادونه
په سیاسي یا اقتصادي ډیموکراسۍ لرونکوهیوادونو کې د واکمنو له
شخصیتونو څخه پرده پورته کوي او دا ثابتوي چې خپلواکۍ او
ډیموکراسۍ لا تراوسه هم تخیلي بڼه اعتبار لري چې لاسرسی ورته
خیالي، ناشونی او لیونتوب ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیبرال ډیموکراسۍ د سرمایه دارانو په افکارو کې تر یوې کچې د فاشیستي انګیزو څرک لګیږي، او په تاریخ کې یې تر ټولو مهم عمل د امریکا متحده ایالاتو د پخواني رئیس جمهور جان کینډي وژنه وه. دامریکا سرمایه داري نظام هغه سوله ایزې لارې چې کنیدي په پام کې نیولې وې له خپلو حالتو سره سمې نه لیدلې له همدې کبله یې هغه ونه منلې. ځکه هغه ګامونه چې کنیدي د بې نظمۍ د کمښت او د نړیوالې بې اعتمادۍ په برخه کې پورته کول بیلابیل مرګونې او جګړه ایزې وسلې ته اړتیا وه او ددې اړتیا د بشپړلو پرمهال به یې په تولید کې کموالی مینځته راتلو چې د کمښت په صورت کې به د وسلې جوړونې په فابریکو کې د سرمایه دارانو سرمایه ګذاري هم په څرګند ډول بې سرنوشتي کیدله له یوې خوا په خپلسري ډول د وسلې خرڅونه په عوایدو کې کموالی او له بلې خوا هغوی له کنیدي سره د دښمنۍ لپاره وهڅول شول چې د همدې دښمنۍ په زیاتوالی سره یې د ځان خلاصون په موخه د هغه د وژنې دسیسه او توطئه جوړه کړه، ددې با وجود سرمایه داري نظام بیا هم دا نه مني چې سرمایه دار د اقلیتو د ګټو پر اساس ټینګ او د اکثریتو ګټې د خپلو ګټو څخه قربانوي، او د خپلو ګټو د ساتنې په موخه له بیلابیلو دیکتاتوري، د ډیموکراسۍ د نظام سره سخت دریځه مخالفت او نورو لار څخه بې دریغه ګټه پورته کوي.

ددې بحث په پای کې باید پردې ډیرټینګار وکړو چې تراوسه په هیڅ ډیموکراتیک نظام کې بیوزله اکثریتو حکومت نه دی کړی او که کړی هم وي نوتش په نوم، او نه به په راتلونکي کې پدې کار وتوانیږي. د ډیموکراسۍ د مفکرینو د ادعا خلاف د ټولنې واک او مشري به تل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچني مګر ځواکمن، شتمن، سـرمايه دار، فيـوډال، بـانفوذ او ميراثـي اقليت په لاس کې وي.

ايا ددې امکان شته چې په فيوډالي ټولنه کې پرته له فيوډاله، په سرمايه داري ټولنه کې پرته له سرمايه داره، په شاهي ټولنه کې پرته له شهزاده ګانو، په کمونيستي ټولنه کې پرته له کمونستانو، په مذهبي ټولنـه کـې پرته له مذهبيانو، او په قوماندان الطوايفي ټولنه کې پرته له د قوماندانانو پرته نور بل څوک د ټولنې چارې په لاس کې واخلي؟

نو ددې پوښتنې ځواب هم په يو نه يو باندې ټينګار کول دي ځکه نور د حکومت د ترلاسه کولو لپاره نه له شرايطو او نه له وسايلو څخه بـرخمن دي.

البته د خپلواکۍ، ډيموکراسۍ، ټاکنې، دکانديدو او کانديـدولو حـق پـه سرمايه داره خاوره کې پرته له سرمايه داره، په کمونيستي ټولنـه کـې پرته له کمونيست، په فيوډالي ټولنه کې پرته له فيـوډال، پـه مـذهبي ټولنه کې پرته له مذهبي څوک نشي کانديدای اوکه چيرې احياً کانديـد هم شي نو ټاکنې نشي ګټلايو ټاکنې په هر ټولنـه کـې دا ډيموکراتيکـه خپلواکي وربښي چې پر قدرت ولاړ د نوماندانو له طبقې يـو وټـاکي پـه واقيعت ددوی څخه د هـر يـوه ټاکنـه د ټـاکونکو لپـاره ګټـوره نشـي تماميدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی
په غرب کې د لیبرال ډیموکراسۍ پیدا ښت اوپه نورو یی پلې کول

په شپاړسمه پیړۍ کې د مذهبي اصلاحاتو خوځښتونو له لویدو وروسته Reformation)، په ۱۷۷۶ کال کې د امریکې متحده ایـالاتو د خپلـواکۍ اعلامیه،۱۷۸۹ کـال د فرانسـې انقـلاب، د اتلسـمه پیـړۍ پـه پـای او نوولسمې پیړۍ په لومړیو کې صنعتي انقلاب، غربي صنعتي هیوادونـو د استثمار د لمنې پراخوالی، تعقیب امیزه او استبدادي فکرونو ورځ تربلې خپل ځای د ازاد نظر قضاوت او رایی اچوونې ته پریښود.

په سیاسي افکارو کې د مناسبو ډیموکراتیکو اصلاحاتو فضـا رامینځتـه کول او د سیاسي احزابو تاسیس ډیموکراسۍ په ځانګړې توګـه لیبـرال ډیموکراسۍ ته د روښانتیا او پرمختګ زمینه برابروي.

په ۱۹۱۷ کال کې په روسیه کې د ټولنې د اصـلیت پـر بنسـټ د فـرد د اصلیت او د سرمایه داري هیوادونو په وړاندې سخت دریځه حریف پـه څیرلومړنی‌سویالیستي نظام رامنځته شو.

په همدې ډول په ۱۹۴۵ کال کې د دویمې نړیوالې جګـړې پـه پـای تـه رسیدو او د دوو هیوادونو د امریکـې متحـده ایـالات او سوسیالیسـتي شوروي اتحاد په دوو لویو زبر ځواکونو بدلیدل او د یو نظامي تـړون پـه راس کې د دواړو واقع کیدل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځانګړې توګه په ۱۹۷۸ کال ۷۰ بیلیون ډالرو د لګولو وروسته په افغانستان کې د شوروي اتحاد او د پرولتاري انترناسیونالیزم د ستراتیژی ایډیالوژیکي ماتې، د ویشل غوښتونکو خوځښتونو مینځته راتګ، د هغو هیوادونه خپلواکی چې د شوروي اتحاد په زور یو له بل سره تړلي شوي وو او د ازاد اقتصادي بازار په مخنیوي کې د خلکو تمایلات رامینځته شول.

په سوسیالیستي او د ختیځې اروپا په ولایاتو کې د خصوصي سکتور جوړونه، په شوروي اتحاد کې د دوو نویو پدیدو (ګلاسنوست او پرستورویکه) څرګندیدل، داقتصادي او سیاسي لارو پرانستل، له اوږد او دروند خوب څخه د مسلمانانو را پاڅیدل، د خوځښتونه را پیدکیدل، اسلامي انقلابونه او په اسلامي ایډیالوژی سره د غرب د عیسوي افرادو جلبول، هغوی ته اسلامي ایډیالوژی ورکول او اسلام ته رابلل د ډیموکراسی په ځانګړې توګه د لیبرال ډیموکراسی څخه په مبارزه کې د یوې جنګي او تکتیکي وسیلې په توګه پراخه ګټه اخیستل. لیبرال ډیموکراسی په غرب او نورو صنعتي هیوادونو کې د پانګوالې طبقې د ایډیالوژی پر بنسټ په دوو محورونو (د فرد په اهمیت او ارزښت او د فرد په خپلواکی او ګټو) را څرخي.

سرمایه داره طبقه د صنعتي تولیداتو ترلاسه کولو لپاره د خپل هیواد بیوزله وګړي اوهغه هیوانه چې د دوی تر تسلط لاندې او یا هم وروسته پاتې وي له استثمار څخه یې ګټه پورته کوي.

د فرد د اصالت مخنیوی او تحکیم سربېره پردې چې خپل استثمار ته اصلیت وربښي بلکې د اوږدې مودې لپاره تسلط ته هم قدرت ورکوي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې لاره کې ډېرې منډې ترړې او هلــې ځلــې کــوي؛ غربــي سیاســي ډیموکراسۍ د سوسیالیستي سیاسي اقتصادي ډیموکراسۍ په خیر پــه تخیلي فکرونو باندې ټینګه ده.

په حاکم هیواد متحده ایالاتو امریکا کې هم لیبرال ډیموکراسۍ د خپلــو اصولو سره سمه نه ده پلي شوې، غربیان د لېبراال ډیموکراسۍ له مخ پر ودې حالت څخه خوښ وو، په همدې ډول د اسیایي، افریقایي، او لاتینې امریکا خلک او د فردګرایــی نظــام پخــوانی رقیــب (ختــیځ اروپــایی) هیوادونه هم د دې حالت تر اغیز لاندې راغلي ؤ، او همــدا بریــا د ځــان لپاره ډاډ ګڼي، خو دا ټکی باید په پام کې ونیسي چې په تیرو کې هــم دا ډول فکرونــو ورتــه لاس ورکــړی وو، او داســې ښــکاري چــې لېبــرال ډیموکراسۍ نړیوال قبولیت ترلاسه کړی.

دغه راز غربي ورځپاڼو په ۱۹۰۰ او ۱۹۹۱ کلونو کې پداســې زړورتیــا ددې وړاندوینه کوله، چې شلمه پیړۍ د لېبرال ډېموکراسۍ د جګړې د پــاتې مصیبتونو لسیزه ده. او بل هیڅ نظام به ورسره د ســیالۍ کولــو تــوان او ځواک ونلري.

په حقیقت کې یوه ټولنه هغه وخت د بشپړې ډېموکراسۍ څخه برخمنــه کیږي چې د خپلو خلکو مدني او هم سیاسي ډیموکراسۍ تضمین کړي.

ډیموکراتیک نظام باید نه یواځې خپلو خلکو ته د رایې اچوونې او مشــر ټاکلو حق ورکړي، بلکې د هغوی د بیان ازادۍ څخه د ګټې اخیســتنې او د سیاسي ګوندونو تاسیس هم په قانوني او هم په عملــي بڼــه تضــمین کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډول تضمین د قدرت لرونکو د سیالو لپاره ازادو اود پاکو ټاکنو ګټلو ته زمینه برابروي.

خو د لیبرال ډیموکراسۍ ملاتړ هېوادونو کې هغه اثار چې د دوی له خوا لیکل شوي او چاپ شوي دي تر ډېره یې پاملرنه د ټاکنیزو میکـانیزمونو او تر لږې کچې یې مدني ازادۍ ته چې د ټاکنو په خپلواکیت اغیزمنه ده شوې.

ریمونډ ګاستېل په کال ۱۹۹۱ کې د امریکایي ډیالوګ مجلــې پــه لــومړۍ ګڼه کې د (څه ډول ډیموکرسۍ) تر عنوان لاندې په یوه مقاله کې لیکي:

که څه هم ساده خو ناسمه ده چــې د ډېموکراســۍ پــه کلمــه کــې دې دانسان پټ حقوق هم د ډېموکراسۍ له ځانګړتیاوو څخه وګڼل شي.

د موضوع د څېړنې په موخه هغه تجربې چې پدې اړوند مې ترسره کړي وړاندې کوم.

له ۱۹۷۳ کال څخه تر ۱۹۸۹ پورې به ما دا هڅه کوله چې د ډېموکراســۍ پانګه په سیستمي طریقې د کارولو لپاره برابره کړم چې دوه وروســتنې شمېرې (سیاسي حقونه او مدني ازادۍ) پکې راځي.

د لومړیو څو کلونو په بهیر کې ما یوه سروې کتله چــې د دوو هیوادونــو سیاسي حقوق او مدني ازادۍ سره برابرې دي.

خو دواړه به ما د سیاسي ازادۍ په ګټه محاسبه کولې پدې مانــا پــه هــر کچه چې ټاکنې په خپلواکه توګه ترسره شوې او هغه څوک به چې پکې واک ته رسیدل نو د ډېموکراسۍ وزن یې زیاتوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاید د محاسبې دا ډول ماته پدې سبب د منلو وړ وي چې د یو هیواد د مدني ازادۍ په نسبت د ټاکنو او مقننــه قــوې د غــړو پــه اړه مالومــات ترلاسه کول اسانه دي.

د وخت په تېرېدو او د تجربو په زیاتوالي سره مــې د تعــادل دا تیــورۍ لېرې کړه او وروسته په څو کالو کې دې پایلې ته ورسېدم چې، که انسان له یوه کال څخه په ډېره موده کې د ډیموکراسۍ یا هم ازادۍ په اړه فکر وکړي نو دوه ډوله ډیموکراتیکي او مدني ازادۍ به یې پــه نظــر ګتــورې راشي.

دغه راز پدې برخه کې مې دا هم زده کړل چــې د مــدني ازادۍ پرتــه د سیاسي حقوقو هغه ارزښتونه چې ما یې له ټولنــو څخــه تمــه درلــوده وړاندې کوي.

پداسې حال کې چې د سیاسي حقوقو پرته مدني ازادۍ هغــه ځــانګړي ارزښتونه چې ډیموکراسۍ یې په خپرولو کې ده وړاندې کوي.

په ګڼ شمیر ټولنو کې د مدني ازادۍ غوره والی تر سترګو کیــږي، چــې حکومتونه یې د ټاکنیزو حوزو د ناخرګندو پایلو په نسبت د خلکــو ارادو ته ځواب ووایي.

او د ټوله ایزو اړیکو د وسایلو له لارې، لاریونونه او نورې خبرتیاوې هــم پکې ښودل کیږي.

څرنګه چې پوهیږو ډېموکراسۍ دوه مخالفې ریښې لري.

لومړۍ ریښه یې د هغو وګړو د غوښتنو په اړه مالومات وړاندې کول دي چې غواړي خپلې چارې پخپله اداره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کمه اندازه پدې هکله دا فکر کوي چې خپلې ټولې چارې باید د چا له خوا اداره کړي.

په کوچنیو ډلو کې ځوانان یا هم د کورنیو مشران د پخپلو چارو کې نظر د ښرګنداوي حق ته پاملرنه کوي چې دغــه قبیلــوي یــا هــم کلیــوالي دیموکراسۍ ته په تاریخ کې ننبه پــاتې کیــږي. د ټــولنیزو او سیاســي عقایدو، ذهنیتونو او ارزښتونو پر بنسټ تعریفیږي. په ټوله کې د قــانون پلي کول او د انسان حقوق د یوې ډلې او دولت د اساسي حقوق په پرتله غوره ګڼل کیږي.

دویمه ریښه معاصره ډیموکراسۍ جوړوي په موجوده بحث کې د لیبرال کلیمې څخه موخه د ځانګړو اقتصادي نظریــاتو، د دولــت د اقتصــادي ونډې اړوند او محافظه کاري ضد نه وي.

لیبرالیزم له بیلابیلو دیني او دنیوي عقایدو څخــه ایســتل شــوی دی د انسان په بنسټیز ارزښت او د هغوی پــر غوښــتنو ټینګــار کــوي او پــه تائیدي بڼه یې ټاپه لګوي.

د لیبرالیزم په قانون کې هېڅوک ددې حق نلري چې نورو وګړو ته ددې آمر وکړي چې څه ډول فکر او عمل وکړي.

یوازې له هغو مواردو پرته چــې هرومــرو د ټــولنې پــه وړانــدې ګــواښ رامینځته کوي او هوساینه یې تهدیدوي، که څه هم لیبرالیزم لرغونی او تاریخي اساس لري خو له اوولسمې پیړۍ راهیسې د ټــولنیزې فلســفې لاسته راوړنې او هڅې د همدې موخې لپاره چې د دولت د نا اعیار شوي قدرت څنځیرونو څخه ازاد او د دین لنډنظري(تنګ نظره) خلــک هــم ترې وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اتلسمي پيرۍ وړاندې د قبيلوي ډيموکراسۍ په پرتلــه د لېبرالېــزم د ونډې کچه ټيټه وه، همدا ډول لېبرال ډېموکراسۍ سياســي نيــوکې لــه منځه وړي که څه هم دا کار پدې وروستيو کــې ناشــونی وو، خــو پــدې توانيدای شي چې هر ډول غلامي، د دليل پر بنسټ چاته رنــځ ورکــول، دنژادي اقليتونو او قومي ډلو چارې تشريح کړي.

لېبرال ډيموکراسۍ پدې باور ده چې يو فرد بايد مکلف نه کړای شي تــر څو خپل ژوند له نورو قرباني کړي د لېبرال ډېموکراسۍ لپاره فاشيزم او مختلفې ايډيالوژۍ رامينځته شوې.

ختيځې اروپايي مارکسيستي او لېننستي پلويانو لېبــرال ډېموکراســۍ پدې تورنه کړه چې ګواکې د فردي ګټو څخه ډله ايزې ګټــې قربــانوو او فردي ګټې پر ډله ايزو ګټو برې ګڼي چې پدې سره نه پخــلا کيــدونکی مخالفت رامينځته کېږي.

د بشري حقوقو خوځښتونه د لېبرال ډېموکراسۍ پر عقايدو ټينــګ او د همدې سياسي نظام لاسته راوړنه ده.

دغه حقوق په هر ځای کې د بيوزله او مظلومانو د غوښتنو مرجــع ده، او هغه ټولنې چې ددې حقوقو ملاتړې دي د ټولو وګــړو طبيعــي متحــدين ګڼل کيږي.

بايد دا مو په ياد وي چې د موجوده ډيموکراتيک انقــلاب اړونــد بحــث پرمهال ناچاره يو بايد بدلون ته يې بايد پاملرنه وکړو چې د دواړو ډولونو له دودونو څخه (قبيلوي او ليبرال ډيموکراسۍ) استازيتوب وکړي.

او پام مــو وي چــې پــه ننــۍ ډيموکراســۍ کــې د لېبــرال او قبيلــوي ډېموکراسۍ د يوځايوالي پايله يوه اوږده او تاريخي پروسه ده، نه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښه خوځښت. همدا ډول د تاريخ له پلوه د ډېرو ډېموکراسيو سره سره د لېبرال ډېموکراسۍ په پرتله قبيلوي ډېموکراسۍ ته ډېره پاملرنه شوېده. د مودې په تېرېدو سره د لېبرال ډېموکراسۍ بنسټ اېښوودنکو او امريکايي وګړو له اساسي قانون او د بشر د حقوقو له اعلاميې سره خپلې اړيکې پرې کړې.

په نړدې کالو کې د امريکا په متحده ايالاتو دې دورو ته پاملرنه کېږي او قبيلوي ډېموکراسۍ ته په لېبرال دېموکراسۍ وړاندېوالی ښوول شوی دی. پدې برخه کې د ياد هيواد له لوديځ غاړو څخه د دوېمې نړېوالې جګړې په بهير کې د جاپانيانو ايستل يوه ښه بېلګه ښودلای شو.

عامه فکرونه ددې څرګنداوی کوي چې دنورو ډېموکراتيکوهېوادونو په څېر په متحده ايالاتو کې هم لېبرال ډېموکراسۍ غوښتونکو د فکرونو سره سم د منلو وړ نه ده. د لومړۍ نړېوالې جګړې وروسته په ډېموکراتيکې اروپا کې جګړې او د دويمې نړېوالې جګړې وروسته مستعمراتو پرمختګ او غوره والی پيداکړ.

په ډېموکراتيک انقلاب کې د سولې يوه برخه تر هغې کچې په پام کې نيول کېږي چې د لېبرال ډېموکراسۍ ذهنيتونه په قبيلوي دېموکراسۍ برلاسې شي.

کله چې وغواړو په ننۍ نړۍ کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ غږ اندازه کړو ددې موخې لپاره لازمه ده چې مالومه کړو څو قبيلوي او لېبرال عناصر په ډيموکراتيکو خوځښتونو کې تر کومې کچې ځواکمن دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید په یاد مو وي چې فاشیزم په ایټالیا، جرمني او د جاپان په ډېموکراتیک کیدونکو ټولنو کې د پرمختګ په لور روان دی. او یادې ټولنې ازاد بحث او کوچنیو ډلو ته د پلټنې وسایل هم برابروي.
وروسته یې ددې توان پیداکړ چې په امتیازاتي نظام او د ډېموکراتیکو اکثریتو خلکو د جلبولو له لارې فاشیزم له پښو و غورځاوه چې په هغوی کې د لیبرال ډېموکراسۍ فرضي ریښه د کمزورتیا په لور روانه کړې وه.
د برخلیک ټاکلو غوښتنه له یوه پلوه د خپلواکۍ غوښتنه او له بل پلوه خپلواکۍ هم برعکس ورته غوښتنه لري چې د ډېموکراسۍ د اړتیا وړ ازادیو سره اړیکه نلري.
غالباً د برخلیک ټاکلو دغوښتنې وخت د قبیله ګرایي غوښتنه هم ده. او دا خبره ددې پرځای چې د بشر حقوقو لمن پراخه کړي برعکس د کوچنیتوب په لور یې بیایي دا غوښتنې په څو وختونوکې د امریکا په سویلي برخه کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ مخنیوي ته نږدې شویدي.
د برخلیک ټاکنه پخپله یو جایز حق دی او باید تر هغه ځایه په رسمیت وپېژندل شي چې د نورو وګړو د حقوقو د تهدید سبب ونه ګرځي. خو دا حقوق باید د هغو مدني حقوقو پر ځای چې د لیبرال ډېموکراسۍ د پرمختګ لپاره اړین دي وکارول شي.
پدې شعوري خبرتیا سره باید د ډېموکراسۍ هغه سیمې په غور سره وکتل شي چې لاتراوسه هم وګړي پکې غیر ډېموکراتیک ژوند لري او لا ډیموکراتیکې شوې نه دي او که چیرې دغه موجوده لیدنې دوام ومومي په لنډ وخت کې به د بشپړې سیاسي ډېموکراسۍ د ټینګښت احتمال را پیداشي.
که په ځانګړي ډول وپوښتوچې؛ کوم ارزښتونه باید ډېر په پام کې ونیول شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايا مونږ په رښتيا هم د داسې ديموکراتيک نظام جوړول غواړو چې په چټکۍ سره د لېبرال او انسان پالنې (هيومنيزم) هغه ارزښتونه رد کړي چې د انسان د ژوند بشپړولو لپاره اړين ګڼل کېږي؟

ايا داسې خپلواک هېواد چې په سياسي نظام کې ښځينو ته د منځنيو پېړيو په څېر موقف ورکړي؟

ايا داسې ډېموکراسۍ به وزغمو چې تردې کچې غوڅه کوونکي مذهبي او قومي مسائل رامينځته کړي چې په انسان وژنه کې يو نوی ريکارډ ټينګ کړي.

که بخت له مونږ سره ياري وکړي يا داسې لار پيداکړو چې ددې مسائلو د رامنځته کيدو او ترسره کولو مخنيوی وکړي څو هېواد له ناخوالو وژغول شي او همداسې په موجوده شکل پرمختګ وکړي؛ د خلکو د ژوند د سطحې سره سم د هغوی برخليک ټاکلو سره به په نورو لويو لويو برخو کې نفوس ونه کړو چې ورسره داسې خپلواک سياسي نظام ته پرمختګ ورکړو؟

ددې بحث په ځينو برخو کې به هغه خطرونه او تحولات چې رامينځته شوي څرګند شي. او يادونه يې بايد وکړو چې د لېبرال ډېموکراسۍ د پلټنو لارو ته چې په يو ډول د بشر حقونو استازيتوب کوي په چټکه دوام ورکړل شي ولو که هېوادونه شکلاً هم ډېموکراتيک شي.

د همدې موخې لپاره بايد داسې ښوونيزو مراکزو ته وده ورکړل شي او په ډېموکراسۍ او هغه هيوادونه چې تراوسه ډېموکراتيک شوي نه دي د لېبرال ارزښتونه ورته په پراخ ډول تدريس کړي، په ځانګړو برخو کې ددې ښوونيزې پروسې له دربدو د مخنيوي لپاره ځانګړي هيوادونه تر هغه وخت د سياسي ډېموکراسۍ د رامينځته کولو او ټينګولو څخه ځان وساتي تر څو چې حاکم نظام او ځواکمن د لېبرال ټولنې د مفکورو په ورکولو کې فعاله ونډه وانه خلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي اتحاد په خاوره کې د کمونیستي نظام د ړنګیدو یو لامل هم دادی چې ځایي اوسیدونکي له نړیوال فرهنګ څخه لېرې ساتل شوي دي. له دویمې نړیوالې جګړې وروسته یې تقریباً په ټولو ځایونو کې خپل نفوذ ته لار پرانستله.

دا فرهنګ نه غواړي هغه فکرونه، مفکورې اونظریې چې ټول کړي چې خپل رنګ ولري. دا فرهنګ د ایډیالوژیکي، دیني، جنسي، مذهبي، او قومي مسائلو په اساس تبعیض ته ځای نه ورکوي. همدا ډول هغه مشران (حکمروایان) چې په خپلواکه توګه د خلکو له خوا نه وي ټاکل شوي هم نه مني.

که څه هم دغه فرهنګ د نورو په خوښه په نړۍ مسلط شوی خو ډېره شونتیا شته چې په پای کې د اساسي ارزښتونو د له منځه وړلو لامل شي.

انفرادي حکومتونه او موسسې د ډیموکراسۍ د پرمختګ په لار کې کټ مټ د سیاسي ډیموکراسېو په شان د هغې په لرغونتیا ټینګار کوي.

په هره کچه چې په ټولنه کې پخواني نظریات او فکرونه زړېږي او ارزښت یې کمېږي په هماغه کچه د ډېموکراسۍ د پرمختګ سبب ګرځي، خو یو ټکي ته مو باید پام وي چې په چټکۍ سره د سیاسي ډېموکراسۍ د اشکالو لېږدونه چې عیني او ذهني شرایط ورته برابر نه وي ګټه نلري. او د فرد سربېره نورو ډلو ته هم د ازادۍ ترلاسه کولو په لاره کې خنډ ګرځي.

پخوا د هر ډول سیاسي ډېموکراسۍ بنسټیز شرط خپلواکۍ په ځانګړې توګه مدني خپلواکۍ وه، ددې با وجود ټول اجتماعي ترونونه د سیاسي ازادۍ پر څرنګوالي اعتراف کوي او وایي چې دا یو خپلسری حق نه دی چې هرڅوک یی په روښنایۍ کې هر څه وکړي او د مسئولیت احساس ورسره نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې انسان په يوه ټولنه کې خپلــه خپلســرې(مطلق) ازادۍ لــه لاسه ورکوي هماغه ډول ټولنه چې هم د خپلسرې ازادۍ څخــه د ګټــې اخيستلو په لار کې قيود وضع کوي.
که چيرې يوه ټولنه انسان ته حقوق او امتيازات ورکړي. نو ددې حقوقــو او امتيازاتو څخه د ګټې اخيســتنې لپــاره حــدود هــم ټــاکي. البتــه د خپلواکۍ څخه ګټه اخيستنه او قيود د هرهيواد د څرنګوالي پــر اســاس وضع او پلي کيږي.
په هېڅ يو هېواد کې حکومت خپلو افــرادو تــه د سياســي، مــذهبي او عقلاني جوړښتونو له پلوه تر اندازې زياتــه ازادۍ نشــي ورکــولاى او د نورو له خوا د باندنيو ازاديو پلي کول هم د ګټې پرځاى ډيرې ناخوالې او خطرونه پېښوي.
بيلګه: په افغانستان اوايران کې د سياسي ډيموکراسۍ راولاړيــدل ددې سبب شوه چې لومړى په هيواد کې ديکتاتوري او په دويم ځل افراطــي نظامونه رامينځته شي چې پدې سره د خپلواکۍ له تش نوم پرته نور څه په ځاى پاتې نه شول.
هغه سرمايه دار هېوادونه چې د لېبرال ډېموکراسۍ څخه ځان بــرخمن بولي پخپله هم پدې نه دي توانيدلي ترڅو پخپلو هيوادونو کې د لېبرال ډېموکراسۍ د پلي کولو زمينه برابره کړي.
په هغو هيوادونو کې چې وګــړي يــې تــر اوســه د قبيلــوي اوکليــوالي ډيموکراسېو د شرايطو په چوکاټ کې ژوند تيروي که چيرې د مختلفــو خپلواکيو د تامينولو لپاره سواد خپل لــومړنى شــرط ونــه ګرځــوي نــو بيسوادۍ، ظلم، کړاونه او ستم سره به لاس او ګريوان وي.
ايا د سياسي ازاديو ورکړه د ټولنې د نماينده ګانو د ازادو حقوقو له ډلــې څخه په قبيلوي ټولنه کې د سرمايه دارې ټولنې د عنصر د تصبيق پرته بله څه کيداى شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېبرال ډېموکراسۍ څخه برخمن مدعي هیوادونه چې تـر اوسـه هـم پکې یوه کوچنۍ سرمایه داره طبقه پر یوې لـویې خـو بیـوزلې طبقـې حکومت کړی د غیر سرمایه دارانو جبري تحمیـل شـوي شـرایط ددې اجازه نه ورکوي چې خپل استازی د له خیـل مینځـه وټـاکي د واقعـي ډېموکراسۍ خلاف دوی د سرمایه دارې طبقې یا هم د هغوی نـوکران د ځان لپاره استازې ټاکي.

ایا اخلاقاً ددې حق لري چې د دریمې نـړۍ هیوادونـو تـه ووایـي چـې حکومتونه د ټولنې د اکثریتو استازیتوب نه کوي؟

د لېبرال دېموکراسۍ د خپرولو لپاره نړیواله ټولنه په ځـانګړې توګـه د امریکا متحده ایالات هڅه کوي او وایي چې یو سیاسي ټـولنیز نظـام او ملي او نړیوالې هوکړې ته اړتیا ده.

که چیرې د ډېموکراسۍ غوښتونکو پـه اعمـالو کـې دینـي، مـذهبي، طبقاتي، قشري، نژادي، قومي او فرهنګي تعصبات وي نو په نورو به یـې ځنګه پلي کول شوني وي؟

ایا دا به انصاف او عدالت وي هر هغه انسان چې پخپله یو کار نه کوي او پر نورو یې د عملي کولو امرکوي؟

ایا دا به انصاف وي چې ډیموکراسۍ غوښتونکي هېوادونه یو عمل د خپل دوست هیواد یا خپلو پلویان په واسطه ترسره کړي او همدا عمـل بیـا د خپلو مخالفینو یا په غیر ډیموکراسي هیوادونه کې تر سره کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

درییم څپرکی
ټاکنې او ډیموکراسۍ

که چیرې ټاکنې د هغو وګړو په غوښتنه چې په کورنیو جګړو کې ښکېل او یا د دولت د قدرت د ترلاسه کولو هیله لري ترسره او د نړېوالې ټولنې د استازو له خوا پلي شي دا یوازینۍ لار ده چې کورنیو جګړو ته پای او د بهرنیو هېوادونو لاسوهنو مخنیوي سبب او هیواد له جګړو څخه د سولې په لور لاړ شي. افغانان د افغانستان ولس له وژنې، بیوزلۍ او افغانستان له ویجاړونې څخه ژغوري چې پدې لار کې ډېرې ستونزې هم وجود ولري.
دغه لار د ټاکنو د پروسې کارکونکي او ملاتړي مجبوروي چې لـه همـدا اوسه دا ستونزې تشخیص او د حل لپاره یې لارې چارې وګوري. او ددې لارو موندلو لپاره باید له ګټـورو او قناعـت بخشـه وسـایلو څخـه کـار واخیستل شي.
له دې وروسته په افغانستان کې د سوسیالېزم حاکم نظام لـه مینځـه ولاړ او په هیواد کې د اسلامي نظام په راتلو سره د ژونـد زمینـه برابـره شوه.
د کابل رژیم په له مینځه وړلو کې لـه ښـکیلو افـرادو، ډلـو او جهـادي مشرانو څخه په پاکستان کې د ناستې غوښتنه وشوه، چې د هېواد پـه پلازمېنه کې د سیاسي قدرت له تسلیمېدو وړاندې یوځای سره کېني او د یو اسلامي، څواکمن او متحد حکومـت د رامینځتـه کولـو لپـاره لازم تدابیر او چمتووالی ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهادي رهبرانو دغه اسامبله د پاکستان له خوا په اسلام اباد کې ونیول شوه، خو له بده مرغه څنګه چې مخکې ویل شوي وو هسې ونه شول.
له یوې خوا د دوی د خپلمنځي اختلاف او بې اتفاقۍ رامینځته کېدل له بلې خوا په همدې بیړني تصمیم د پاکستان حکومت فشار او له دریم اړخه دوی له خپلو تیرو موقفونو څخه نه تیرېدل وو، چې ونه توانیدل څو د یو داسې هوکړه لیک پر بنسټ چې د هیواد، خلکو او اسلام په ګټه وي سلا شي دغه راز پدې هوکړه لیک کې له یوې خوا هم د کلیدي او مهمو مسائلواو معضلو په اړه څه نه وه ذکر شوی او یو کوچنی تدبیر یې هم نه درلود. یوازې پکې د یوې جزیي ځان غوښتونکې، د هیواد په وراندې دښمنانه، په اسلامي حکومت کې یوازې د دوی حاکمیت او په لنډو برخو کې د دوو حکومتونو تاسیس ته پکې ډیره پاملرنه شوې وه.
پدې هوکړه لیک کې د عمومي ټاکنو مسئلې او د قانوني حکومت رامینځته کولو ته په مجمل او عادي توګه یوه لنډه اشاره شوې وه.
د همدې اقداماتو په پایله کې نه یوازې ځان غوښتونکي فکرونه او د اسلام او افغانستان دښمنانو هر اړخیزې لاسوهنې وې چې د درې کلونو لپاره د هیواد په پلازمېنه کې داسې ناوړه کړنې ترسره کړې چې نه یوازې له ویجاړې څخه خالي نه وې بلکه تر ډیرې مودې به موجوده افغانان او د هغوی راتلونکی نسل په اسلامي نړۍ کې د لسیزو لپاره له خپلو ملي او نړیوالو کړنو او سرتیټۍ څخه رنځ وړي، د تېرو پېښو د تکرار د مخنیوي لپاره د ټولو وګړو په خوښه یو حکومت تاسیس،د راتلونکو ټاکنو د ستونزو په اړه د ټاکنو ډولونه، د غربي لیبرال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیموکراسۍ او په قبیلوي افغانستان کې له هغې څخه په ګټه اخیستنه کې ستونزې او د نتیجه بخشو ټاکنو لنډ مطالب وړاندې کیږي.
په موسساتو، دولتي او غیردولتي واحدونو کې لوړ مقام ته د رسېدو لپاره ټولټاکنې د رایې اچونې په شکل ترسره کیږي.
خو په عمومي ټاکنو کې وګړي هغو مهمو سیاسي څېرو ته خپله رایه ورکوي چې د جمهوري ریاست، لومړۍ وزیري، په ولسي جرګه او ولایتي شورا د څوکیو ترلاسه کولو لپاره نوماند وي. البته په هغه هیوادونو کې چې فدرالي سیاسي نظام لرونکي وي ټاکنې په ستونزمن ډول ترسره کیږي دغه راز د ټاکنو کلمه په عادلانه توګه د حقدارو وګړو له خوا د فعالو او ربښتینو اشخاصو ټاکنه او په یو خپلواک هیواد کې د همدې ټاکنې لپاره واجد شرایط اشخاصوته ویل کیږي.
د ټاکلو، رایې اچونې او ټاکل کیدو حق په هرځای کې د تعلیمي کچې، د ټولنیزپرمختګ لاملونه او د سیاسي شعور د پوخوالی سره سم په ټولو هیوادونو کې مختلف دي. د پاچاهانو په تیرو کارونو کې چې ځان یې د زور یا هم په میراثي ډول قدرت ته رساوو، د خپلو خوښو سره سم یې د مهمو دولتي چارو د ترسره کولو لپاره اشخاص انتخابول، تردې چې بشپړو پرمختللو شاهي مشروطه نظامونو کې هم دغه کار ترسره کیږي، خو دوی د ټاکنو دغه پروسه په نمایشي توګه ترسره کوله.
ټاکنو د ډیرو مستعمراتو له خپلواکۍ، دویمې نړیوالې جګړې وروسته د نوي حکومتونو په رامنځته کیدو سره سم عصري او سیاسي ځانګړتیا وموندله چې نن مونږ یکې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا توپیر نه کوي چې یو هیواد د اجتماعي پرمختګ په کومه مرحلـه او د څه ډول سیاسي جوړښت لرونکی دی خو بیا هم ددې هیواد له چارواکو څخه د ټاکنو د ترسره کولو هیله کېږي، طبعآ په پرمختللو او صنعتي پـه ځانګړې توګه د لېبرال سرمایه داري هیوادونه د ټولنو د هر ډول شرایطو سره سم دا کار ترسره او ورپورې تړلی دی.

ځیني هیوادونه حتا په دیکتاتوري نظام لرونکوهیوادونو کـې د وګـړو د ذهنونو د دوکه کولو لپاره د خپل نظام د واقعي څرنګوالي په موخـه پـه نمایشي ډول له ټاکنو څخه ګټه پورته کوي. ګڼ شـمیر هیوادونـه چـې دهغوی ټولنیز ژوند شرایط حد اقل چې له لومړنیـو څخـه تـر منځنیـو پیړیو پورې وده کړې وي بیا دا کار پکې ترسره کیږي.

د بشر د حقونو او د ډیموکراسۍ دوکه کوونکو کلمو تر اغېز لاندې یـاهم د ملل متحد یا غربي هېوادونو په فشار مجبور ېږي چــې داســې عمـل ترسره کړي چې له حقیقي ژوند څخه په لېرې واټن او د ژوند لـه لاســه ورکولو شونتیا پکې وي.

لکه څرنګه چې تراوسه په دغه ډول هېوادونو کې عادلانـه او رښـتینې ټاکنې نه دي ترسره شوې وروسته پاتې دله تل تقلبي او خائنانه پایلې را ښکاره کوي، نه یې مني او قناعت هم پرې نه کوي.

پر همدې بنسټ د ټاکنود ګټوونکو کارونه له بیلابیلو مخالفتونو، ګډوډۍ، سردردۍ او د شخصي دښمنېو په لوړېدو سره د ټوپک پــه را اخیســتو تمامېږي. کولای شو د خلکو وژنه، لوټونه او د کابل ښار ویجاړونه د شورا د غړو د وړتیاوو پایله وګڼو؛ په دغې نوې لارې اوطریقې وړاندې هـوکړه شوې وه چې په دې وسیله هم بریالي نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان نه شي کولای ددې وړاندوینه وکړي چې په راتلونکو ټاکنو کې به له لاندې ټاکل شویو لارو څخه (لویه جرګه، په غربي ډول د ټاکنو ترسره کول، د شورا غړي) کومه یوه له اسلامي لارې څخه ګټه پورته کړي.
که چیرې په ټاکنو کې د پورتنیو دریو لارو څخه له یوې څخه هم ګټه اخیستل کیږي نو ددې لپاره لومړنی او بنسټیز شرط دادی چې په ټول هیواد کې به امنیت ټینګوي، په هیواد کې له بې شمېره وسلوالو ډلو څخه د غیر قانوني وسلې راټولوي، ټول د یو مرکزي حکومت تابع کول، او په هیواد کې د نړدې او لېرې بهرنیو هېوادونو شومې غوښتنې او ځان غوښتونکو موخو ترلاسه کولو د مخنیوي لپاره کولای شو له پورتنیو دریو لارو څخه په بریالیتوب سره ګټه پورته کړو،
د امنیت د نشتون ترڅنګ نور کورني او بهرني واقیعتونه د ټاکل شویو لارو په وسیله د ګټورو کړنو د ترسره کولو لپاره خنډ ګرځي.
لویه جرګه د سوسیالېستي رژیم له منځته راتلو وړاندې تاریخي او دودیزو شرایطوته په کتو سره د هېواد په مهمو ملي او لویو مسائلو کې د تصمیم نیولو یوه لویه او ارزښتناکه وسیله شمېرل کېده، ځکه د تصمیم نیولو دغه لار د کوچنیو قومي او قبیلوي جرګو لوی جوړښت وو. چې زمونږ د لرغوني هېواد د قبیلوي ډیموکراسۍ مهمه ځانګړتیا بلل کېږي.
خو په هیواد کې د یوې نیمې لسیزې په تېرېدو او د هېواد په دودیز نظم کې په زیاتوالي او کموالي لوړوالي او ټیټوالي سره ددې لارې دودیز قدرت هم ګډوډ شو، څرنګه چې په تېرو وختونو کې ددغې تصمیم نیونې لار د قومونو، قبایلو، خوانینو، دیني علماو، روحانیونو، ملایانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیو سرمایه دارو ډلې وې. خو نن خپلسري اکثریت د لویې جرګې د قدرت پایه په بهر کې پرمخ او یاهم د وسلوالو چې یا به د جهادي تنظیمونو پورې تړلي او یا هم بې طرفه وي د قدرت تر شعاع لاندې چې له دې پرته یې بل کار له وسې پوره نه وو دي.

او نن په هېواد کې د قدرت او واک ترلاسه کولو لپاره یوازینۍ سرچینه وسله ده، خو وسلوال پرته له یو څو محدودو اشخاصو د مهمو تصمیمونو تجربه نلري او نه هم ددې جوګه دي چې دغه مسولیت نورو ته ورکړي.

دوی په دې پلمه چې ګواکې نورو د کمونستانو په وړاندې جهاد نه دی کړی، وسله یې نه ده پورته کړې، د اسلامي ارزښتونو ویاړ یې ځانته نه دی ښښلی، د بهرنیانو له خوا یې ملاتړ نه دی شوی، د سرو لښکرو په ویستلو کې یې برخه نه ده اخیستې نو ددې وړ یې نه بولي چې د هېواد د برخلیک په ټاکلو کې برخه واخلي، هغوی پخواني تعلیم یافته دولتي ماموران چې غربي هیوادونو ته یې پناه وړې یا هم په کابل کې پاتې وو او په جهاد کې یې برخه نه وي اخیستې او هر هغه څوک د کمونستانو په نوم پېژندل شوي وو په هیڅ ډول دولتي کارونو او تصامیمو کې برخه نه ورکول کیږي، او دا وایي چې هغه پخواني ماموران او په بیلابیلو برخو کې کارپوهان او یا یې اولادونه چې په بهرنیو هیوادونو کې یې زده کړې کړې وي د هیواد په بیارغونه کې هیڅ ډول برخه نه شي اخیستلای.

نه تعلیم یافته خلک او نه هم هغه څوک چې ددوی په تنظیمونو پورې نه دي تړلي نشي کولای د هیواد په رغونه او جوړولو کې پراخه او په مسئولانه ډول برخه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې هغه کارپوهان چې په بهرنيو هيوادونو کې يې زده کړې کــړي د هغوی مرستې هم ددوی لپاره هيڅ ډول پرمختګ نشي ورکولای او نه هم دوی ورته اړتيا لري.

ځنګه چې د کمونستي دورې د واکمنۍ پرمهــال د روســي کارپوهــانو د همکارۍ نا اغيزي د پورتنۍ ادعا يو ثبوتي سند کيدلای شي چې کورنيو کارپوهانو له کمونستي دولت څخه له همکــارۍ لاس واخيســت او يــوه لسيزه يی په بر کې ونيوله ترڅو چې د قدرت پر ســر د حــزب غــړي د ځانګړو کارونو په ترسره کولولپاره روسانو له لوړو لګښتونو سره قلمــي بلدتيا پيداکړي.

ژاړم! چې لويه جرګه هم رامنځته شوه او تېرې نږدې تجربې ته په کتــو سره ډېر امکان لري چې بايلونکې ډله تقلبي او جعلي پايلې را څرګندې او ددوی لپاره د منلو وړ نه وي، قناعت پرې ونکړي او امکان لــري چــې پدې سره ټوپک ته لاس کړي او يو د بل په وړاندې جګړه پيل کړي.

ټاکنې په عمومي ډول د غربي ليبرال ډيموکراسۍ يوه پديده (ښــکارېد) دی، په همدې اساس زمونږ په وروسته پاتې هېواد کې د تعليمي کچې، د اجتماعي پرمختګ ټيټوالی، د سياسي شعور لوړوالی، د اساسي او حزبي قانون نشتوالی، د پېژندپاڼو د ويشــلو او د افغانــانو د هويــت تثبيــت او نفوس شمېرنې ستونزه،

د مرکزي نظامي ځواک، د انتخاباتي چارو د ســاتونوکو ، او د هغــو ډلــو نشتون چې ټولو ته د منلووړ وي د بې شمېره وسلوالو ډلو شتون، او تــر ټولو د سياسي روزنې نشتوالی چې په ټاکنو کې ترې ګټــه پورتــه کــول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړین او مهم دی او که چېرې دا روزنه نه وي نو راتلونکې ټاکنې بــه هــم وګړو ته د منلو وړ نه وي.

د ټاکنیزې روزنې په پر بنسټ نوماندان پــوهېږي چــې کــوم حقونــه او مکلفیتونه لري، څه ډول مبارزه وکړي او خلــک پــه کــوم ډول د خپلــو کړنلارو تابع وګرځوي.

دغه راز رایه ورکوونکي پوهېږي چې څه ډول د نومانــدانو شخصــیت او موقفونه وپېژني ارزونه یې وکړي او په ګټه یی خپله رایه وکاروي.

سیاسي ګوندونه او د هغوی غړي پوهیږي چې د ټاکنو پایلې د خلکــو د عمومي ارادو څرګنــدونکي دی نــو پــه همــدې اســاس د خلکــو ارادې تسلیموي او د ټاکنو په پایلو قناعت کوي.

د ټاکنو اصول او اخلاق حکم کوي چې بایلونکې نوماندان باید د بریــالیو په بریا خوښ او ورته مبارکي ووایي او دا ژمنه ورسره وکړي چې د هېواد په ټولو چارو کې به په سالمه توګه بشپړه ونډه اخلي.

دا د ټاکنو له دود سره سم ګټونکې حزبي ډله باید د بایلونکې حزبي ډلې غړي له دندو څخه ګوښه نه کړي او پرځای یې خپل غړي ونه ټاکیو ځکه په ټوله کې غربي هېوادونه د ټاکنو له بریا وروسته یوازې پــه کابینــه او ځینو کلیدي او مهمو ادارو په کارکوونکو کې بــدلون راولــي او نــور یــې پخپل حال پاتې کېږي.

خو! زمونږ په هېواد کې د ټاکنو د اصولو او شرایطو په نه موجودیت سره دا امکان لري چې د انتخاباتي حوزې رایه ورکوونکو لسټ نــه وي جــوړ شوی او د هغوی لپاره ځانګړي کارتونه هم نه وي ویشل شوي، ممکنه د چې د ډاکټر نجیب الله د حکومت د دورې په څېر چې عین اشخاص پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو ځايونو کې رايه ورکوله او يا هم په يوه ګوښه انتخاباتي حوزې چې له له مرکزي حکومت څخه به ليرې وه يا به هم وسلوالو ډلــو د خپلــو ګټــو لپاره د رايې اچوونې صندقونه ډکول او په ټاکنو کې رايــه شــمېرونکي د وسلې په زور ګواښي چې د ټاکنو پايلې ددوی په ګټه اعلان او يــا هــم د رايې اچوونې صندقونه له منځه يوسي.

پر همدې بنسټ دا شونې ده چې ټاکنې ددې پرځای چې تيرو ستونزو د حل لارې چارې پيداکړي نورې ستونزې زيږوي، پدې مانا چې د تنظيمي مخالفتونو پراساس به نور مخالفتونو هم زيات شي، د شخصي دښــمنيو رامنځته کېږي او په پايله کې به د سيمه ايــزو جګــړو ســربېره کورنيــو جګړو ته هم لمن وهي.

هغه دښمنۍ چې يو د بل وژلو او لوټولو په پايله کې چې پــه يــوه نيمــه لسيزه کې د جهادي مشرانو او قومندانانو له خوا زېږول شــوي پــه لنــډ وخت او د قانوني ټاکنو په ترسره کولو سره نشي له منځه تــلای او د يــو اصولي او واقعي ټاکنو ترسره کولو ته زمينه برابرول ناشونې ده.

ټول هغه شرطونه چې بايد د ټاکنو د ترسره کولو وړاندې تامين شي يــو يې د هيواد سياسي نظام دی چې زما په عقيده ددې پرمخ هوکړې تــه د رسېدو يوه اسانه او ساده امر نه دی؛ که څه هم ډېر احتمال لري چــې د هېواد راتلونکې ټاکنې د سياسي شکل په برخه کــې مختلــف جهــادي تنظيمونه د هغوی د پلويانو له خوا تر فشار لاندې راځي چــې د همــاغو هيوادونو د ډيموکراسۍ ډول پخپل هيواد کې هم پلي کړي.

پدې مانا چې ددې ډېر امکانات شته چې ايران، پاکستان،عربي امارات او نور غربي هيوادونه په هيواد کې پخپلو لاسپوڅو فشار راوړي څــو ددوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خیر ډیموکراسی په خپل هیواد کې پلي او د رامنځته کولو لپاره یې له خپلو هیوادوالو سره کلکه مبارزه وکړي.
البته په هغه صورت کې هم دنن په څېر موخې ته رسیدل کاملاً ناشونې ده او یا به هم ډیر وخت په بر کې ونیسي. که چیرې په ځانګړي ډول هم سره هوکړه وکړي او سره سلا شي نو په اساسي او احزابو قانونوکې، د ټاکنو مقررات او له هغې څخه د ګټې اخیستنې لپاره په ټاکلي وخت ورسره د خلکو بلدتیا نشي کیدای.
په بیلابیلو تنظیمونو باندې د جهادي ډلو په ویشل کیدو سره ددې شونتیا نشته چې د هیواد د راتلونکي لپاره یو حزبي(یو حزب لرونکی) چې د اسلام دین یې هم غوښتونکی دی رامنځته او دوی پرې هوکړې ته ورسیږي او کار ترې واخلي، ځکه له یوې خوا ټول تنظیمونه دا رضایت نلري چې په یو ګوند کې سره راټول شي که چیرې احیاناً هم رضایت ولري او هوکړې ته سره ورسیږي نو د مذهب د اختلاف پر بنسټ سوني او شیعه په یو ګوند کې سره نه یوځای کیږي چې په همدې ی سره د دوه ګوندونو د رامنځته کیدو شونیتا پیدا کیږي.
د اسلامي ملي خوځښت ګوند په هیڅ ډول مذهبي ګوندونو له خوا نشي یوځای کیدای اونه هم پخپله د دوی خوښه ده چې سره یوځای شي چې پدې سره به یو بل ګوند زیات او شمیر به یی دریو ته لوړ شي.
د سیاست په ډګر کې د نوې رامنځته شوې ډله (طالبان) دي چې د نورو بې وسلې کول او د هغوی د قدرت له منځه وړل غواړي او په هیڅ ډول له نورو سره د یوځای کیدو هوډ نلري پوتنیو خرګندونو ته په کتو سره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد کې څلور ګوندونه مبارزې ته چمتو دي، نو دا وخت اړینه ده چې په هیواد کې ډیموکراتیک پارلماني نظام رامنځته شي.

ددې نظام په رامنځته کولو سره دا لازمیږي چې د امریکې متحده ایالاتو، فرانسې او انګلستان هیوادونو په څېر نظام انتخاب او ومنل شي.

د امریکا په متحده ایالاتو کې صدارت وجود نلري او اجرائي قوه یې مستقیماً د رئیس جمهور په لاس کې ده او جمهوري ریاست ته نوماندان د یو ګوند له لوري ټاکل کیږي دغه د جمهور رئیس مرستیال هم پخپله د جمهور رئیس له خوا ټاکل کیږي، او دواړه په خپلمنځي توافق سره خپله ټاکنیزه مبارزه پر مخ بیایي او رایه اچوونه د دواړه نوماندانو ترمنځ په یوه صندوق کې کیږي، د امریکا په متحده ایالاتو کې پدې مسئاله ډېر بحث شوی او ویل شوي چې یو ګوند نوماند ته دې په جلا جلا توګه په ټاکنیزو حوزو کې رایه ورکړل شي که په یوه صندوق او یوځای؟

ځیني د جلا او ځیني هم په یوځایي ډول ددې خبرې پلویان دي، په متحده ایالاتو کې ولسمشر د عامه رایو په بنسټ ټاکل کیږي.

په کانګرس کې د ګوندي پلویانو د نشتون په صورت کې او یاهم له شخصي نفوذ پرته به په کانګرس کې د منلو وړ نه وي چې پدې سره به یې کارونه د خپلې دورې په پای له بشپړې ناکامۍ سره مخ شي ځکه په هغه هیواد کې یوازې دوه ګوندونه په ټاکنو کې ګډون کوي.

د ټاکنو کارونه اوترسره کول ډېرې ستونزې نلري، که چیرې ټاکنې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې ترسره شي د بېلګې په توګه په افغانستان کې: دا چې په هیواد کې لوی او کوچني ګوندونه شتون لري نو د دوی په موجودیت سره کیدای شي د ټاکنو پروسه اوږدوي او پایلې یې ټولو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرقانوي او نه منونکې وي ځنګه چې د ډاکټر نجیب د واکمنۍ پرمهال ځینو ټاکنیزو حوزو تقریباً یو کال په بر کې ونیو طبعاً په اوسنیو شرایطو کې بې سرنوشتي، او خپلسریتوب پراختیا موندلې نو کیدای شي د ټاکنو پایلې له یوه کال څخه هم تېرې وکړي.
ځینې ګوندي ډلې چې په ټاکنو کې یې د ټاکل کیدو له حقه محروم شوي نو شونې ده چې پخپلو سیموکې د ټاکنو د ترسره کیدو مخنیوی او یا هم ګډودي رامنځته کړي.
د بېلګې په توګه: دا چې په موجوده اسلامي حکومت کې د اسلامي ملي خوځښت ګوند هیڅ ډول ونډه نه ده ورکړل شوې نو کیدای شي ځینو حکومتي ادارو ته پخپله سیمه کې د کار کولو اجازه ورنکړي تردې چې امکان لري چې د جهادي تنظیمونو څخه د غچ اخیستنې په موخه نور دوکه او د فدرالي نظام د رامنځته کولو ټینګار وکړي.
که د فرانسې فدرالي نظام په پام کې ونیول شي نو په هغه کې یو ځواکمن او فعاله جمهور رئیس او لومړی وزیر وجود لري خو دېته په کتو سره چې فرانسویان پوه له د پوهې له پلوه پرمختللي دي نو د حکومت په ویشلو کې دواړه لومړی وزیر او جمهور رئیس سره سلا دي او د خپل قدرت د له منځه وړلو عواملو په وړاندې په ګډه سره مبارزه او له منځه یې وړي.
زمونږ د هیواد شرایط هم په همدې لور روان دی ځنګه چې جمهور رئیس او لومړی وزیر دا غواړي چې له بشپړ قدرت څخه برخمن وي، د سیدراعظم او جمهور رئیس ترمنځ د قدرت ترلاسه کولو مبارزه په هیواد کې د سیاسي وضعې د ټینګیدو د مخنیوي لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ دوه ځلې په پاکستان کې ددې مبارزې پایلې پخپلو سترګو ولیدلې چې جمهور ررئیس دوه ځلی انتخابي حکومت له منځه یوړ او که چیرې ورته لار په افغانستان کې پلې شي نو د دواړو اړخونو د پلویانو ترمنځ به وسلواله جګړه رامنځته شي.
که د انګلستان سیستم په پام کې ونیسو نو په هغه کې پاچا یا جمهور رئیس یوازې د ادارې او ملي یووالي سمبول په توګه وجود لري.
د ټولو اداري چارو صلاحیت یوازې د انتخابي سیدراعظم په واک وي.
په افغانستان کې خودخواهي خپل اوج ته رسیدلې او بې اعتباري تر خپلې کچې زیاته را ټیټه شوېده او لاهم د کموالي په لور درومي. که چیرې جمهور رئیس په هیواد کې د ملي یووالي سمبول په توګه وي نو لومړی وزیر یې په کلي ډول بې صلاحیته او بې ارزښته ګڼي او تر څنګ یې ځان په اصطلاح هر کاره ګڼي چې پدې سره د جمهور رئیس شخصیت ته پکې زیان رسیږي او په پایله کې دا هم شونې ده چې د پلویانو ترمنځ یې دوه اړخیزه جګړه رامنځته شي او کیدای شي جګړه ځانته وسلواله بڼه ورکړي.
په هر صورت، چې هر ډول ټاکنې ترسره شي او هغه موضوع چې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې انتخابي حکومتونه تهدیدوي هماغه د ائتلافي حکومت جوړښت دی ځکه له یوې خوا پدې هیوادونو کې ملي فکرونه وجود نلري او له بلې خوا د داسې ګوند نشتوالی چې په یوازیتوب سره اکثریت رایه ترلاسه کړي.
البته د اکثریت رایې د تر لاسه کول په موخه په پارلمان کې څو ګوندونه سره یوځای کیږي او د ائتلافي حکومت د رامنځته کولو لپاره هڅې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ائتلافي حکومتونو کې ستر او واکمن ګوندونه د خلکو له خدمت څخه لاس اخلي او د شخصي ګټو په خوندي کولو بوخت او تر څنګ ورسره په واک شریک خواوو ته یې هم پام وي چې طبعآ دغه کار د ملت او هیــواد په وړاندې د بې ګټو کړنو لامــل ګرځــي څرنګــه چــې مــونږ تراوســه د مجاهدینو د ائتلافي حکومت ناخوالې زغمو او پرې اخته یو، که چېرې یو بې ګټې او ناوړه عمل په ټولنه کې بیاځلي تکرار شي نو پایلــه کــې یــې سربیره پردې چې ویجاړ هیواد به جوړ نشي بلکه انسان وژنې لوټونې او نورو ناوړه کارونو ته لار هواروي، که چیرې ټولې پــورتنی ســتونزې تــر راتلونکو ټاکنو پورې په پام ونه نیول شي او حل لارې چارې ونه مونــدل شي نو باید د داسې ټاکنو د ترسره کولو اقدام ونشي.

څکه دا ډول ټاکنې چې د وګړو د غولونې او په سترګو کې یې د خــاورې شیندنې په موخه ترسره کیږي ګټې نه لري څښــتن تعــالی دې زمــونږ هیوادوال د دې ډول ټاکنو له ناوړه او بدو عواقبو څخه وساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی
ټاکنې او ډیموکراسۍ

د ډیموکراتیکو هیوادونو له ځانګړتیاوو څخه ددې تر څنګ چې مهمو دولتي چارواکو ته د ټاکلو او نوماند کیدلو حق ورکول کیږي نود قدرت په ګدۍ ناست ګوند سره د اصولي مخالفت حق هم ورکول کیږي د حکومت یا مخالف ګوند سره د مخالفت ښودنه د یوې سیاسي ډله بندۍ په چوکاټ کې د یو ګوند له خوا ترسره کیږي.

مونږ هغې ډلې ته اپوزیسون ویلی شو چې دومره ځواکمن وي چې سیاستونو ته تردې چې یو حکومت ته بدلون ورکړي، په نورو ډیموکراتیکو هیوادونو کې اپوزیسون قانوني او رسمي موقف لري، او شتون سربیره پر دې چې په ټاکنو کې د بریالۍ ډلې کارونو په وړاندې خنډ جوړ شي ترڅنګ ددې ډلې په کلک مخالفت لاس هم پورې کوي.

اپوزیسون د حاکمې ګوندي ډلې کړنو ته متوجه وي له چوکاټ او اصولو څخه د هغوی پر کوچنۍ تیروتنه هم نیوکه کوي او په وړاندې یې سخت خو عادلانه مخالفت هم څرګندوي؛ اپوزیسون په پارلمان کې ځان کې د وګړو استازی بولي او د حاکمې ګوندي په کورنیو او بهرنیو برنامو، پالیسیواو اصولي تګلارې په وړاندې اقدامات کوي خو دا مو باید په یاد وي چې اپوزیسون هیڅکله هم د بې ځایه مخالفت یا هم شخصي ګټو او موخو ترلاسه کولو لپاره نه رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه د اپوزیسون په مخالفتونو کې تل د ملي ګټو ملاتړ نغښتی وي نو له همدې ځایه ده چې حاکمه ګوندي ډله هیڅکله هم له متقـابلو اقـداماتو سره نه یوځای کیږي طبعآ که چیرې د اپوزیسون تګلاره اصولي وي نو د حکومت له خوا یې په وړاندې هېڅ ډول اقدامات نه کیږي.

که چیرې اپوزیسون وغواړي د حاکمې ډلې یا حکومت چارې ترلاســه او واک ته ورسیږي نو دوه لارې باید عملي کړي.

۱ــــ د دوو ټاکنو ترمنځ په شته واټن د حکــومتي کړنــو او پلانونــو پــه وړاندې اصولي او قانوني مبارزې ترسره کول.

۲ــــ په ټاکنو کې به حاکمې ډلې په وړاندې یــو ســیال ګونـد پــه څیــر سیاسي مبارزه کوي او تل هڅه وکړي څو رایه ورکوونکي پدې قانع کړي چې کولای شي په هیواد کې یو ځواکمن او پرمختللی حکومت رامنځتــه کړي او د حاکم حکومت د بدلولو وړتیا لري.

او دوی هدف ته د رسیدو لپاره له بې ځآیه خبــرو او ژمنــو پرتــه خپلــه تګلاره اوبرنامي وګړو ته وړاندې کوي، که چیرې په هیواد کــې سیاســي ګوندونو شمیره ټیټه او هر څومره چې سیاسي ګوندونه ځواکمن وي پــه هماغه کچه اپوزیسون هم ورسره ځواکمن وي او که برعکس شمیر یــې لوړ وي او کموزري وي نو اپوزیسون به هم ورسره کمزوری او بې ارزښته وي.

پورتنی دویم شکل عمومآ پــه وروســته پــاتې یــا د دریمــې نــړۍ پــه هیوادونوکې لیدل کیږي چې پدې اساس دواړه هــم ائتلافــي حکومــت اوهم اپوزیسون کمزوري وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پد ې هيوادونو کې د پوهنيزې کچې د ټيټوالي او د دواړو سياسي شــعور ډېرې پر احساساتو پورې تړلي دي چې وروسته بيا په پارلمان کــې هــم لاس او ګريوان وي چې تر ټول ښه بېلګه يې تېــر کــال د پاکســتان پــه پارلمان جګړه ده او مونږ ټول يې هم شاهدان يو، او يا يې په پايله د زيان اړوونکي لاريونونو او وسلوالې جګړې لامل ګرځي.

او ددې حالت د دوام د مخنيوي لپاره بايــد يــو ګونــد شــديد قيــودات رامنځته کړي او ناوړه ګټه اخيستونکو ته دا حق نه ورکول کيږي چــې د خپل سياسي تجارت لپاره کوچني ګوندونه جوړ کړي چې وروســته نــور وګړي هم په ريشخند او ټوکو په ژبه ورته ووايي: چــې فلانــي د خپلــې کورنۍ له غړو څخه يو پراخ او لوی ګوند جوړ کړی دی.

د تعجب خبر خو دلته داده چې نوموړي ګوندونه بيا د مساوي حقونــو او يام قوي ګوندونو دعوې هم کوي او ځانته د يو ځوکمن ګوند په ســترګه ګوري.

بيابيا دا تکرار شوي چې يو ګوند په پارلمان کې د يوې څوکۍ په لرلو لــه بل لوري سره ائتلاف کوي هغو لور يې کابينې ته چمتو کوي البته د هغــه په بدل کې يو ډېر مهم وزارت هم په لاس راوړي.

په يو ګوند، ديکتاتوري او يا هم نظامي رژيمونو کې چې اپوزيســون تــه پکې په ښکاره توګه زمينه مساعده نه، نو اپوزيسون خپل مخالفتونه په پټه سره کوي څنګه چې په سوسياليستي يا هم شــاهي رژيمونــو کــې چاته د مخالفت اجازه نه ورکول کيږي نو په همدې سره مخالفين خپــل مخالفتونه په بيلابيلو لارو ترسره کوي چې تر ټولو ښه بيلګه د شب نامو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول دی دغه راز د پخواني شوروي اتحاد د کمونستي رژیم پرمهال مخالفتونه په شخصي محفلونو کې د طنز په شکل ترسره کیدل.

اسلام او ډیموکراسي:

د اسلام سپیڅلي دین له نن څخه یو نیم زر کاله وړاندې د بشر لپاره د ژوند یوه تګلاره ډالۍ کړې چې نه یوازې په لنډ وخت کې یې د عربو متعصب او ناپوه قوم له پراخ پرمختګ سره مخ کړ بلکې پدې وتوانېد چې د د طبیعي علومو په برخه کې تردې کچې وده وکړي څو د لمریز نظام د سیارو په سینه کې ځانته د استوګنې زمینه برابره کړي خو د اخلاق پالنې، د مساوي حقونو او د اجتماعي عدالت په برخه کې یې زړه له خلاصه هېڅ ډول کوتلي ګامونه نه دي پورته کړي پداسې حال کې چې په اسلامي تګلاره کې د ټولو د تامین امر شوی دی دغه راز اسلامي تګلارې تراوسه پورې خپله برتري ساتلې او لا به یې هم وساتي.

د تګلاره د انساني بشر د کمزورو او خود خواهانه مغزو او غوښتنو نه ده جوړه کړې دا تګلاره د کایناتو د امپراطورۍ د تګلارې یوه برخه ده او دا تګلاره د کایناتو د خالق او شهنشاه د بې پایلې قدرت په روښنایۍ کې د جوړه او د بني ادم د لمسیانو د لارښوونې او د تل لپاره د پلي کولو لپاره نازل شوې ده.

د انسان پیدایښت له دوو برخو جسم او اروا څخه جوړ شوی دی دغه تګلاره د انسان د ژوند دواړه برخې مادي او معنوي اړخونه په بر کې نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغه ځایه چې د انسان جسم او اروا ډیالکټیکي اړیکه لري نو کـولای چې ورپورې ټولې اړوندې چاروې پخلې همغـږې او یوځـایي ډول سـره ترسره کړي، د ژوند د مادي او معنوي اړخونو تفکیک، د هغوی بیلوالی او دوو متضادو ډلو په واک کـې یـې ورکـول د ددې اړیکـې پـه پراختیـا تمامېږي چې په پایله کې به یې ترمنځ موازنه رامنځته نه شي څنګه چې په غربي عیسوي ټولنو کې دا حقیقت پخپلو سترګو وینو او شاهدان یې یو.

په هغو ټولنو کې د ژوند معنوي چارې کلیسا (د عیسویانو عبادتځای) او مادي چارې حکومت ته سپارل کیږي ځکه حکومت د ژوند مادي چـارو ته ډیره پاملرنه کوي او د خلکو مادي ژوند ته پـه غیـرې تصـوري ډول ښکلا او پرمختګ وربښي.

بر عکس د ژوند معنوي چارو ته دومره پاملرنه نه کـوي د امریکایـان او اروپایانو د ژوند اروا ورځ په ورځ د مړاوي کیدو په لور درومي او ژوند یې د معنویات د کمښت له کبله له بحران سره مخ دی.

ډیموکراسۍ او د بشر حقونه هغه نسخې دي چـې پـه هـیڅ ډول نشـي کولای په پلي کولو سره یې شدیدې معنـوي نـاروغۍ درملنـه کـړي او تراوسه هم پخپل شدید حالت کې پاتې دي.

البته اوس یوازې اسلامي تګلاره پلي کول، د تعصب او دښمنۍ له منځـه وړل کولای شي څو د غربیانو سربیره د ټول بشر دا سترناروغۍ درملنـه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرد او اسلامي ټولنې ځانګړتیا:

اسلام د یوې سالمې ټولنې د جوړولو لپاره ځانګړې تګلاره لري، اسلامي ټولنه د همکارۍ، برابرۍ، خپلواکۍ او عــدالت پــر بنســټ ټینګــه ده، د هرځای اوسیدونکې،

هرڅوک چې د هرځای وي، په هرقوم او قبیلې پورې چې تړلی وي، پــه هر ژبه چې خبرې کوي، له هر نژاده چې وي ټول یکې یو ډول او مساوي حقونه لري.

د اسلام په سپیڅلې دین کې هېڅ ډول برترۍ، بې عــدالتۍ، ظلــم زوراو تبعیض ته ځای نه دی ورکړل شوی.

د اسلامي تیورۍ سره سم له کومه ځایه چې انسان د یو خالق مخلوق او د یو مور او پلار اولاده او د یو فطرت لرونکی دی ولو که په بیلابیلــو ډلــو ویشل شوي دي خو ټول په ملي یووالي کې سره یوځای دي.

د اسلام دین له مسلمانانو څخه غــواړي چـــې د اجتمــاعي همکــارۍ او برابرۍ له لارې پخپل منځ کې فطري وحدت ټینګ او پرمختللی کړي.

په لنډه توګه مسلمانان باید دا اصل په پام کې ونیسي او د نسل او نــژاد یووالی په عقیده، دین، ایمان، عبادت، د ملت په یووالي باندې بدل کړي یو بل ته له خبرو تیر شي نو پدې صورت کې کولای شـــي چـــې د ځــان غوښتنې او لوړوالي له انګیزې څخــه تیــر شـــي او د ورولــۍ او ټــولنیز پرمختګ زمینه برابره کړي چې پدې ســره بــه یــوه واقعــي اســلامي او انساني ټولنه رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي تګلاره کـې د انسـان امتيـاز او ارزښـت پرهيزګـاري ده او پرهيزګاري په الله تعالی باندې ايمان لرل احکام يـې پرځـای کـول او د بنده ګانو خدمت کول ده.

څښتن تعالی فرمايلي دي: له تاسو ټوله څخه د څښتن تعالی په وړاندې نږدې هغه څوک دی چې پرهېزګاره وي.

په اسلامي پرهيزګاری سره د امتياز، برتری، نفاق اچوونه، ظلم او سـتم، د انساني حيثيت تر پښولاندې کول، هر ډول فساد، فرد په فرد، ډله پـه ډلې، قوم په قوم هيواد پر هيوادتيری، تعصب او تبعيض له منځه ځي.

واقعي اسلامي او انساني ټولنه د ټولو وګړو لپاره د نيکمرغـۍ او خوښـۍ رامنځته کول زيمواره ده.

لوی څښتن تعالی په مسلمانانو کې نفاق اچوونه يو شرکي عمل ګنـي او خپل پيغمبر ته يې له داسې انسانانو څخه د ليريوالي امـر کـړی دی، ای پيغمبره له هغو خلکو څخه ليرې اوسه او په کنار کـې مـه دريـږه چـې اسلامي يووالی يې پرې ايښی وي او په بيلابيلو ډلو يې ځان ويشـلی وي او دداسې انسانانو کار ماته پريږده او زه به ددې عمل د ترسره څخه خبر کړم.

د اسلام ستر پيغمبر په دې اړه فرمايلي دي:

څوک چې چاته دتعصب بلنه ورکوي، يو د بل په خبره وژني او د همـدې کار د ترسره کولو پرمهال مړ شي نو هغه شخص زما له امت څخه نه دی، نو په يوه استواره ټولنه کې د اسلامي احکامو پربنسټ سـوله اوامنيـت حاکميت لري د خلکو حيثت او ناموس پکې خونـدي وي، د انسـانيت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابرۍ په فضا کې ژوند کوي او پدا ډول ټولنه کې مخالفینو ته هم پــدې دنیا هر ډول سزاګانې ورکول کیدای شي او هم په هغې دنیا!

څښتن تعالی فرمایلي دي: څوک چې یو انسان په ناحقه او غیر قــانوني ډول ووژني نو داسې مانا لري چې ګواکې ټوله نړۍ یې وژلې وي.

ستر پیغمبرحضرت محمد(ص) پدې حدیث کې فرمایلي: کلــه چــې دوه مسلمانان یو د بل په وړاندې خپلې تورې راوباسي او یو بل ووژنـــي نــو د قاتل او مقتول دواړو ځای دوزخ دی.

دغه راز وایي: په تحقیق سره دڅښتن تعالی په وړاندې د ټولې نړۍ د له منځه تلو په پرتله د یو انسان وژل ډیر ارزښت لري. پدې خبره د اســلام سپیڅلي دین دوه رکنه (امربالمعروف او نهی عن المنکر،) او د اســلامي ټولنې دوه مهم لارښودنه نغښتې دي.

ای انسانانو په نیکو کارونو کې یو د بل سره مرسته وکــړئ او پــه نــاوړه کارونو کې د یو د بل له مرستې څخه ځان وساتئ.

څښتن تعالی په اسلامي ټولنه کې ځان غوښتنې او خپلسرۍ له څښـــتن تعالی او د هغه اله استازي سره د جګړبولي او دا کار یې منع کړی دی.

هغه څوک چې له خپل خالق او پیغمبر سره جګړه کوي او د فساد لپــاره خپل وخت لګوي د لاندې سزاګانې باید ورکړل شي.

۱ـــ ووژل شي؛

۲ـــ په دار وځړول شي؛

۳ـــ لاس او پښې یې پرې شي؛

۴ـــ له خپلې خاورې څخه وویستل شي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نورو نظامونو کې کله چې افراد مخالفت وکړي نو فـرد تـه د تصـويب شوي قانون سره سم سزا ورکوي پداسې حال کې چې پـه اسـلام کـې قانون سربيره د څښتن تعالی د عذاب مستحق هم ګرځي.

د اسلام په سپيڅلي دين کې آوامر او حق البعد دواړه نغښتي دي چې د نيک عمل په ترسره کولو او له بدو څخه د ځان ژغورنې امر کوي.

د اسلام په سپيڅلي دين کې يو اصل د ټولنيز عدالت تامين، د ظلـم لـه منځه وړل، تيری او د نورو د حق تر پښو لاندې کولو ځان ساتنه ده.

له کومه ځايه چې کاينات په عدالت او همغږۍ پيداشوي بشري ټولنه هم دغه راز د کايناتو يوه برخه د عدالت او همغږۍ تامين بولي.

څښتن تعالی پې اړه فرمايي: انصاف وکړئ ځکه انصاف د پرهيزګارۍ يـو مهم اصل او عمل دی.

د اسلام سپيڅلی دين د ټولنې د طبعي نظم د خونديتوب په موخـه پـه ټولنه کې ظلم کول او ظلم زغمل دواړه منع کړيدي، او پدې اړه څښـتن تعالی فرمايلي دي:

پر نورو تيری مکوئ ځکه تيری کـوونکي خلـک د څښـتن تعـالی نـه خوښيږي.

د اسلام ستر پيغمبران د ظلم د زغملو په اړه فرمايلي: هرڅـوک چـې د خپل مال، ځان او ناموس د ساتنې لپاره ووژل نو شهيد دی.

هغه څوک چې ظلم زغمي نو په اړه يې څښتن تعالی فرمايي: هغه څوک چې مړ شي نو په قبر کې ترې پرښتې پوښتنه کوي چې ژوند دې په څه حالت کې وو نو دی به وايي مظلوم وم بيا به تـرې وپوښـتي چـې ايـا د څښتن تعالی ځمکه پراخه نه وه چې مهاجرت دې کـړای وای، نـو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول خلکو ځای چې ظلم زغمي، په وړاندې يې پاڅون او مهـاجرت نـه کوي دوزخ دی چې ویرونکی او هیبتناکه ځای دی، خدای (ج) نه یوازې د ظلم کول او زغمل منع کړي بلکه د نورو د خلاصون امر يې هم کړیدی. ولې هغه نارینه، ښځینه او کوچنیان چې له ظلم خلاص نه شول او وایــي خدایه په یمن باندې له ابدي رحمت سره سره مونږ له دې کلــي وباســه ځکه چې ددې ځای د اوسېدونکو کسب وژنه او ستم دی.

په سوسیالیستي او سرمایه داري نظامونو کې هیڅ ډول واقعي عدالت نه شي ټینګېدای ځکه چې پدې ډول نظامونو کې فرد د فرد، طبقه د طبقې او هیواد د هیواد تر استثمار لاندې وي، استثمار د اقتصــادي عــدالت د مخنیوي ستر لامل ګڼل کیږي. اسلامي نظام نه یــوازې پــه تیــوري ډول بلکه په عمل کې يې هم هر ډول استثمار له منځــه وړی څرنګــه چــې د راشدینو خلفاوو د واکمنۍ پرمهال په ځانګړې توګه د حضرت عمــر رض د واکمنۍ دوره د پورتنۍ خبرې ستر ثبوت ښودلای شو.

په اسلام کې د دوه اړخيزې څارنې اصل

په اسلامي ټولنه کې څښتن تعالی امربالمعروف نهې عــن المنکــر ســره سره هر مسلمان ته دنده سپارلې څو یو د بل د اعمالو څارنــه او ســاتنه وکړي؛ البته دغه څارنه یوازې د یو فرد، ټولنې او یوې طبقې په ګټــه نــه بلکې د ټولو د خیر لپاره تر سره کیږي.

دا ډول څارنه د امر او مامور، ښوونکي او زده کوونکي، لوړپوړي او ټیــټ پوړي، حاکم او محکوم له خوا په دوه اړخیز ډول ترسره کیږي، خــو یــو اړخ هم باید د عدالت او حق له دایرې څخه ونه وځي، څرنګه چې ابوبکر صدیق رض د خلافت ترلاسه کولو وروسته وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو پوه شئ او خبر واوسئ تر هغه چې زه د څښتن تعالی او دهغه د پیغمبر د احکامو اطاعت کوم نو زما پیروي پر تاسو واجب ده. که چیرې مې له دې احکامو سرغړونه وکړه نو بیا مې د اطاعت پرځای له خلافت څخه لیرې کړئ.

د هغه په عقیده که چیرې حاکم ګناه وکړي او له سمې لارې ووځي نو د هغه فرمانبرداري لازمه نه ده، او که چیرې نورو ته د ګناه کولو امر وکړي نو دا ډول امر یې د منلو وړ نه دی. هغه څوک چې د خلکو په وړاندې مسئول او واجب الحترام نه وي نو په هیڅ ډول د مومنانو واقعي خلیفه نشي جوړیدای یوازې هغه څوک چې اعمال یې اسلامي، عادل او د ټولو خیر غوښتونکی وي.

د اسلامي ټولنې لارښودونکي د اسلامي دساتیرو پر بنسټ د خدای او د خدای د مخلوق په وړاندې ځان مسئول ګڼي، خلکو ته سمه لار ښایي او د هغوی شرعي غوښتنې پوره کوي، ټولنه له هر ډول فساد څخه ژغوري او پخپل هم ښکاره او د نورو د اعمالو څرګندونکی هم وي، ځان پالونکی نه بلکې ځان ماتونکی وي، د ټولنو د رنځونو رغوونکی، پخپله نیکه خبره ټینګ ولاړ وي او د اسلام سپیڅلي دین لاروی وي.

دوه اړخیزه څارنه پدې مانا چې اولیاء د دولتي اتباعو د چارو څارونکي او برعکس وي. په اسلامي ټولنه کې د چارو څارونکي نشي کولای چې پخپله خوښه او د ځانه په ګټه فرمانونه صادر کړي او اتباع د اولیاوو ټول ګوډ او ړانده امرونه په بشپړ ډول نشي منلای.

حضرت عمر رض ددې لپاره چې خلک د خپلو اعمالو د څارنې لپاره وهڅوي له خپل ټاکل کیدو یې وروسته وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو که زه د خدای له لارې ووځم له ماسره به څه ډول چلند وکړئ؟

په مجلس یو تن حبشي غلام ځواب ورکړ او ورته یې وویل:

چې ای! زویه قسم مې دې په خدای وي چې بیا به دې زه پدې خپلو توره لارې ته راولم. حضرت عمر رض وویل: که چېرې د ښځو له مهر له سلو درهمو زیات نو په ازاد ډول دې غوښتنه وشي او زیات مال دې بیت المال ته وسپاري.

یوه ښځه چې په دې غونډه کې حاضره دغه ایت که کومې ښځې ته په مهر کې زیات مال ورکړئ نو بیرته یې ترې مه اخلئ د ثبوت په توګه وړاندې کړ او وې ویل چې دا د قرانکریم له متن څخه بې خبري او د ښځو پر حق تیری دی هغه نشي کولای له ځانه قانون جوړکړي او له ما څخه خدای راکړی حق واخلي.

کله چې عمر رض د ښځې استدلال واورید او دې پیښې ته ځیر شو وروسته یې وویل چې ای! خدایه ما وبښه.

ای! عمره ټول خلک ستا ملګري او سلاکاران دي او هغه ښځه په رښتیا او له عمر څخه خطا شوېده.

دغه پېښه د رښتني اسلامي خلافت یو نمونه ده ځکه چې خلیفه ددې پرځای چې پخپله اشتباه کې دلیل راوړي د ټولو وګړو په وړاندې یې خپل قصور ومانه او له څښتن تعالی څخه یې د ښښې غوښتنه وکړه.

دغه په اسلامي نظام کې د څارنې او ساتنې ښه بیلګه ده. نه یوازې دا چې حاکم اومسئوله دستګاه خلک خپلو اعمالو ته متوجه کړي بلکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام خلک هم د خپلو واکمنو اعمال او اقوال تر څارنې لاندې نیسي څو هغوی هم د نیکو کارونو له دایرې څخه بهر نه شي.
دغه ساتنه یوازې د روزنې، دیني پرمختګ څخه خبرتیا او سیاسي شعور پر بنسټ ترسره کیږي. د اسلام له نظره د هر امر او مامور باید یو بل ته پام وي حتی باید له خپلو کوچنیو تخطیو هم سترګې پټې نه کړي ځکه پدې سره به د دوی تخطي لویه او په پایله کې به د نظام په ړنګېدو تمام شي.
هغه وګړي چې پدې نړۍ کې له فاسدو او بدکارو رهبرانو پیروي کوي نو کله چې په هغې دنیا کې په عذاب اخته شي بیا به وایي: چې ای! خدایه مونږ له فاسدو او بد کارو رهبرانو پیروي کړې او د ګمراهۍ په لور تللي یو، خدایه د هغوی عذاب دوه چنده او پخپل سخت غضب او لعنت یې اخته کړئ.
رسول ص فرمایلي: څوک چې د نورو د ژوند او دنیا لپاره خپله دنیا او ژوند خرابوي هغه کمعقل دی او له هغه څخه کمعقل هغه څوک دی چې د نورو د دنیا لپاره خپل اخرت تباه کوي.
د خلکو د څارنې د نشتون په صورت کې به اسلامي رهبران په ظالمانو بدل شي، او لاندې کړنې به ترې ترسره شي؛
۱ ـــ ظالمان چې پخپله فاسد وي نو نور هم د فساد په لور راکاږي او د فساد لمن پراخوي.
۲ـــ نیک عمله خلک به ظلم پیل کړي او د ذلت په لور به راوکاږل شي، بیابه ناوړه او مفسدو خلکوته پرمختګ ورکړي چې پدې سره به د غوړه مالۍ بازار ګرم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــــ ځان به لوړ او پیاوړی ګڼي او د نورو پروا به نه کوي چې پدې سره به نورو ګناهونو ته هم مخه کړي.

۴ ــــ ځان د نورو په پرتله هوښیار ګڼي چې دا د دوی د ګمراهۍ او فساد لامل ګرځي.

۵ ــــ خلک په بیلابیلو ډلو ویشي ترڅو کمزوري شي اود دوی د ناوړه اعمالو په وړاندې د دریدو توان ونه لري او په پایله کې د ځان، کورنۍ، خپلوان او ملاتړو لپاره د ژوند اسانتیاوې رامنځته کړي.

۶ــــ د زده کړې ترلاسه کولو، د استعدادونو ودې، سیاسي شعور او اقتصادي پرمختګ ته په بل ډول ګوري څو دوی اړمند وي او اطاعت یې وکړي.

۷ــــ دښمنۍ او وینې تویونې ته لار هواروي څو استعدادونه یې په منفي لارو پرمختګ وکړي او ددوی قدرت ټینګ او دوام پیداکړي.

۸ ــــ په ټولنه کې د فساد دود رامنځته کوي او خلک پکې ډوبوي څو دین او دنیا یې تباه شي.

۹ــــ نه یوازې ځان سوله غوښتونکی ښایي بلکه خپل نور پلویان هم نیک عمله بولي.

۱۰ ــــ ځان د دین واکدار پېژني خلک د واقعي سولې په وړاندې د مخالفت لپاره پاځون ته تحریکوي.

۱۱ــــ هغوی خپل اعمال د هغو علماوو په ملګرتیا سره چې دین یې په دنیا خرڅ کړی وي ځان پاک ثابتوي او د وګړو په وړاندې پرښتې ښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې سیاسي حقونه:

د اسلام سپیڅلی دین له بل هر دین څخه د امنیت او عدالت د تامین په موخه حکومت او سیاست موجودیت ته ډېره اړتیا ده.

د اسلام دښمنان دا دین یوازې د اخلاقي او شخصي مکلفیتونو چــې پــه عبادتځایو او کورونو کې ترسره جوړښت بولي.

د اسلام څخه د حکومت اوسیاست د جلاوالي څخه د دښمنانو موخه پــه بې خبره مسلمانانو کې دا ذهنیت رامنځته کول چــې ګــواکې سیاســي، اقتصادي او ټولنیز مسایل یوازې دنیوي مسایل دي او لــه اســلام څخــه سره کومه اړیکه نلري.

او د اسلام یوازینی موخه دیني مسایل دي (د اخرت ورځــې د عــذاب څخه د خلاصون) لپاره او بس!

د اسلام د دښمنانو تبلیغ په اسلامي علماوحتی په په شــېخ عبــدلرازق هم اغیز کړېده

لکه څنګه چې د نوموړی پخپل یواثر کې چې ډېرو امریکایــانو ورڅخــه ګټه پورته وایی: چې د اسلام په چوکاټ کې سیاست تــه ځــای نــه دی ورکړل شوی او سیاسي چارو ته پکې پاملرنه یو غیــر اســلامي کړنــه ده پداسې حال کې چې پیغمبر ص فرمایلي: څوک چې د مسلمانانو چارو یا برخلیک ته پاملرنه نه کوي نو له مسلمانانو څخه نه دی.

د اسلام سپیڅلی دین د ژوندانه ستر او پراخ نظام دی چې په هغــه کــې ټول مسایل د دنیوي او اخروي نیکمرغیو پورې تړلي دي لکه د حکومتي اداري پورې د تړلی امر پلي کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې د سياست اړوند مسايل د ټولنې له وزن سره متناسب له مختلفـو لارو د ازمايلو او امکاناتو په لرلو سره ورته پاملرنه کيږي.
يو ټکى بايد په پام کې ونيسو چې مستشرقينو په اسلام کې د سياســي پرمختګ لپاره د مسلمانانو سياسي ته مراجعه کړېده، البته د راشــدينو خلفاوو وروسته دوى له دين څخه ورو ورو ليرې کيدل او د خلافت نظام يې په ميراثي شاهي نظام بدل کړ، يوازې خلفاوو چلند يې يو بل څه او د اسلام د واقعي سياسي پرمختګ څخه پرته بل څه وګڼل طبعآ په شاهانو باندې د بدل شويو خلفاو د مطالعې کردار د اسلام لــه لــورې يــو منفــي انځور وړاندې کوي.
په اسلام کې دغه ډول د سياست غيراصولي مطالعه دى اس مرګوليــه(د يو عالم نوم) په خپل اثر کې د (محمد پينيزم) ت عنوان لاندې دى وايې:
چې هېڅ مسلمان د خپل وخت پرمهال د رهبر په وړاندې کوم سياســي حق نلري او هبرې يې د هيڅ يو وګــړي پــه وړانــدې مســئوليت نلــري نوموړى د خپلې وينا د تائيد لپاره وايي: که چيرې کــوم رهبــر د خپلــو قدرت په وسيله کوم عام وګړى پرته له قانوني اسنادو او شواهدو ووژني نو ددې کار په ترسره کولو سره بيا هم د د خلکو په وړاندې مســئول نــه دى.
دغه ډول ناسمې پريکړې د سياسي تاريخ تش په نوم لــه خليفــه ګــانو څخه اخيستل شوېدي پداسې حال کې چې د اسلام د سياســي واقعــي تګلارې لپاره بايد له قرانکريم، سنتو، احــاديثو، راشــدينو خلفــاوو او د صحابو له اعمالو څخه ګټه پورته کړاى شي. ځکه پدې ګټــې اخيســتنې سره کولاى شو کولاى شو د اسلام اصلي سياســي لارې پيــداکړو البتــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ښودوونکو خلیفه ګانو او رهبرانو د اساساتو څخه وتلـــې او مخالفــه لار نیولې وي او د اسلام اصلي انځور یې د خپلو غیر اسلامي اعمــالو تــر شا پټ کړی وي له اسلام څخه یو منفي انځور ښودلی دی او دا نو د هغو ګناه ده. څرنګه چې علامه اقبال لارهوري ویلي:

د اسلام سپیڅلی دین له هر ډول عیبونو او نیمګړتیاوو څخــه پــاک دی خو چې د مسلمانانو په مسلماني کې نیمګړتیا او عیب نه وي (شعر).

دا یو روښانه حقیقت دی چې که په نړۍ کې د اسلام سیاسي نظریات نه وای خپاره شوي نو معاصره دوره کې به کوم سیاسي اساسي اصولو وجود نه درلود.

اسلامي اصول د غربیانو په سیاسي رسانس او نظریاتو ډیره اغیز واچوله البته دا حقیقت هغه وخت ښکاریږي چــې انســان د سیاســي اصــولو د بنسټ او اساس اړوند پلټنې ترسره کړي څو سیاسي معاصر او اســلامي اصول سره پرتله کړي.

اسلام اسلامي امت ته د دندو او واجباتو ســربیره سیاســي حقونــه هــم وربښلي دي، اسلام په روښانه ډول د حقونو او وجایبو ترمنځ برابروالــی ساتلی دی څو یو پر بل مسلط نشي دغه امر په یو نــه یــو ډول فســاد او ګډوډۍ ته لمن وهي چې په پایله کې د نظام په ړنګیدو تماميږي.

تر ټولو ستر حق چې څښتن تعالی د حقونو ترمنځ بنده ګانو ته وربښلی هغه په رهبرانو د اتباعو حق دی او د خدای ج ددې لپاره دا حــق بنــده ګانو ته ورکړی څو په پلي کولو سره یې دعام وکــړو او مشــرانو تــرمنځ همکارۍ دوام ومومي او دین پرې ځواکمن او وده وکړي ځکه عام وګــړي یا اتباع تر هغې نشي ښه کیدای څو چې یې حکمران حقونــه ورنکــړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پدې صورت به کې به عدالت پخپل قوت تـامین شـي او د اسـلامي نظريات به عملي بڼه خپله کړي او په پايله کې به ټولې چارې سمې شـي او دولت به ځواکمن او ټينګښت ومومي دښمنان به پدې ونه توانيږي څو حکومت ته زيان ورسوي ولې که چيرې اتباع خپل واجبات او دندې ونه پيژني، يې ترسره نه کړي او يا يې حکمران هغوی له خپلو حقونو څخـه بې برخې کړي نو اختلافات به رامنځته شي نو ناخوالې به مسلطې شي او د دين اصول به د حکمران د لاس ګـوډۍ جـوړ شـي چـې ورسـره بـه حکومت او خلک دواړه فاسد شي او حرص او بې اتفاقۍ به اختيار کـړي خلک به د ناوړه کارونو ترسره کولو په وړاندې بې توپيره شي. پرهيزګاره او سپيڅلي خلک به له دندو ليرې او استهزا شي لـه مفسـدينو او وران کارو څخه به ملاتړ وشي او وروسته به ديني احکام تردې چـې ښښـتن تعالی به له هيره وويستل شي.

که د عامو وګړو د حقونو او واجباتو ترمنځ برابروالی مشخص او روښـانه شي او عملي بڼه ورکړل شي دغه امر به د اسلام دولت او لانـدې څلـور عناصرو د ځواکمنتيا لامل وګرځی.

۱ـــ د حقونو او عدالت قدرت؛

۲ ـــ په عملي بڼه د ديني اصولو ترسره کول؛

۳ ـــ د عدالت غلبه او نور؛

۴ ـــ د سنتو پيروي؛

خو که د موازنه له منځه لاړه شي نو د څلورو لاندنيو عناصرو د کمزورتيا لامل ګرځي.

۱ ـــ د اختلافاتو څرګنديدل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ــــ د استبداد او ناخوالو پيداکيدل؛
۳ ــــ د اختلافاتو او ديني موضوعاتو پرمخ د استدلال پيداکيدل؛
۴ ــــ د سنتو په پام کې نه نيول؛
د پورتنيو کمزور عناصرو وجود په اسلامي دولت درې خيــزه او پنځــه لاملونه رامنځته کوي درې خيزونه دادي:
۱ ــــ پخپله خوښه د چارو ترسره کول؛
۲ ــــ د دين د اصولو نه پلي کول؛
۳ ــــ په ټولنه کې د فساد زياتوالی؛

او پينځه لاملونه يې په لاندې ډول دي ــــ
۱ ــــ د خلکو له خپلو حقونو د بې برخې کولو ويرې له منځه تلل؛
۲ ــــ د غيرقانوني کړنو په ترسره کولو د ويرې ورکيدل؛
۳ ــــ د پرهيزګارو او وړ خلکو سپکاوی؛
۴ ــــ د جنايت کارانو او خائنانو درناوی؛
د اسلام په سپيڅلي دين د څښــتن تعــالی پــه کتــاب او د پيمغمبــر د احاديثو په رڼا کې د وګړو په په سياسي حقونو بشپړه روښــنايي اچــول شوې او لاندې څلور څانګې پکې شامل دي.
۱ ــــ د هغو حقونو څخه د خلکو خبرتيا چې څښتن تعالی ورته ورکــړي دي او په اسلامي ټولنه کــې لــه خپلــو حقونــو څخــه د هــيڅ يــوغړي محروميت ددې لپاره چې اسلامي حکومت غه درونند بار پورته کړای شي نو له خلکو سره بايد په خلاص نيت او پاک لمنی سره چلند وکړي او لــه نفساني غوښتنو لکه فريب، تقلب، تعصب او بډې اخيستنې څخه ځــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وساتي اسلامي حکومت باید خپل ټول اعمال ددې قراني امر پر بنسټ برابر کړي:

ای! مومنانو د عدالت ساتونکي او په څښتن تعالی شهادت ورکوونکي واوسئ که ستاسو په وړاندې، ستاسو د کورنۍ په وړاندې او یا د خپلوانو په وړاندې وي که بیوزله وي او که سرمایه دار ځکه چې د پرتلینې له مخې دواړه سره نږدې دي.

له هوا او هوس څخه پیروي وکړي چې د سمې لارې څخه ونه وځئ که له سمې لارې څخه ووځئ یا بې لارې شئ او هغه څه چې تاسو یې ترسره کوئ څښتن تعالی پرې خبر وي.

نو په اسلامي سیاسي په لاره کې فریب، تقلب او تعصب وجود نلري؛ حکمران او اتباع سره برابر دي او یو پر بل لوړوالی نه لري او دواړه په نیک کارونو کې یو دبل همکار او له بدو کارونو یو بل وژغوري.

هر هغه څه چې یو انسان پر بل لوړوي هغه یوازې تقوا کیدلای شي. نسب، جنس، قومیت، ژبه، پانګه، منقوله او غیر منقوله پانګه، قدرت او وسایل هېڅکله نشي کولای یو پر بل لوړ کړي.

دندو په ترسره کولو کې له ملت سره د حکمرانانو مرسته او وفاداري د اسلامي سیاسي لارې یو مهم اصل او موضوع ده.

اسلام سره وفاداری د حکمران او اتباعو ترمنځ د سیاسي اړیکو له ټینګولو پرته له بلې لارې امکان نه لري.

ځکه ننی سیاست د منافقت یو بل نوم دی چې په بشپړه له اسلام په ټکر کې دی او هرهغه څه چې ددوی په زبان وي پټوي؛ او یوازې هغه څه ښکاره کوي، چې ددوی په ګټه وي په ښکاره یو څه وایي او په پټه بله؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

پداسې حال کې چې اسلام له ملت وفادارۍ د هغوی په حقونــو کــې تــر ټولو وړاندې حق بللی دی.

له وفادارۍ وروسته هر هغه څه چې په اســلام کــې مهــم ګڼـل کیـږي صداقت او رښتینولی ده او څښتن تعالی پدې اړه فرمایلي:

((د خدای ج لعنت دې پر هغه چا وي چې درواغ وایي؛))

د حکومت یا اتباعو له دداسې کارونو ترسره کول چې صداقت پکــې نــه وي او ټول په درواغو ولاړو وي نو دا ډول کارونه دوی د اسلامي عقیــدې له دایرې څخه باسي.

پر دې بنسټ که چیرې پرهیزګاره او سپیڅلي خلک د حکومت په راس کې په دندو وګمارل شي نو د اسلامي نظام موخې هم بشــپړ بدای شــي، ځکه چې بیا به په حکومت کې فساد، غلا، رشوت او بې عدالتي له منځه ځي. او دغه ډول حکومت یوازې د اسلامي سیاسي تګلارې پــر بنســټ رامنځته کیدای شي.

د دولت دغه ډول پرمختګ کې که چیرې له اسلامي صــادقانه سیاســي تګلارې څخه سمه ګټه پورته شي نو ورسره د انسان عادلانه تګلاره پــه عمل کې ښکاره کیږي.

څرنګه چې د اسلام ثاني خلیفه سیاسي تګلاره په داسې ډول د عدالت په څوکۍ څرګندوي چې د لازیات ډاډ لپاره خپل زوی قربانوي.

دا هغه څه ده چې د بشریت په تاریخ کې یــوه ورتــه نمونــه بلکــې دې تعمیل ته نږدې عدالت نشي ښودلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ــــ د ملت د غوښتنو بشپړول: دا موضوع دا مانا ښـايي چـې د هيـواد اقتصاد بايد په امانتدارۍ سره وساتل شي د قانوني اقتصاد حقونه ورکړل شي، د همدې حقونو پر بنسټ بايد له ملت سره راکړه ورکړه وشي.

ځکه اسلامي ټولنه په هره برخه کې کوم اقتصادي عمـل ترسـره کـوي ځانګړی حق لري، څنګه چې سوداګر، کسبګر، صنعتکاران او بزګران هر يو خپل ځانګړی حق لري.

په عين وخت کې اړمند او بيوزله خلک هم ځـانګړی اقتصـادي حقونـه لري.

دا د حکومت دنده ده چې له يوې خوا ملي عوايد راټول کړي او لـه بلـې خوا د خلکو اقتصادي حقونه ورکړي.

وګړي حق لري څو د اقتصادي حقونو څخه په ګټې اخيستنې سره خپل نور حقونه ترلاسه کړي او د دولت يا حکومت دنده ده چې ددې حقونو د ترلاسه کولو لپاره له خلکو سره مرسته وکړي.

خو د دولتي عوايدو په هکله چې ملي عوايد ورته هم ويل کيـږي دنـده لري چې په سم ډول يې وساتي ترڅو د اړتيا پر وخت يې د دولت د عامه پروژو په چارو کې ولګوي او د مفسد او غلو خلکو له خوا لوټ نه شي.

۳ ــــ د اسلامي حکومت دنده ده چې په اړونـد مسـلکي برخـو کـې د کارپوهانو د روزنې ترڅنګ هغوی ته د سياسي روزنې زمينه هم برابـره کړي.

ترهغه چې خلک د خپلو شخصي، اولياوو او نورو د دندو او حقونو لپـاره يوه پوله او حد ونه ټاکي نو هيڅکله به هم په اجتماعي عدالت کې برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانخیستلای شي او او اولیا به د خلکو له دې بې خبرۍ څخه د هیواد چارې د خپلو ګټو لپاره ترسره کړي.
۴ــــ د ټولنې افراد د زده کړې ترڅنګ روزنې ته هم ضروري اړتیا لري، ترهغه چې چې په دوی کې اخلاقي فضایل رامنځته نه شي نو دوی به د مثبتو شخصیتونه خاوندن هم نشي.
ولې چې د طبعي او اجتماعي علوم زده کړه د یو مثبت شخصیت په نه موجودیت کې نه شي کولای څو ټولنه د ښه والي په لور بوځي.
څنګه چې په اسلامي اخلاقي معاییرو او ملي ارزښتونو د افغاني زده کوونکو زده کړه نه ورکول کیده نو په پایله کې هم ټول زده کوونکي د تبیلغاتي ډلو د ښکار قرباني شول او په همدې ناوړه عمل سره یې زمونږ هیوادپه داسې صعب لاعلاج(نه جوړیدونکی ناروغی) ناروغی اخته کړ چې تراوسه هم پرې اخته یو
له بده مرغه زمونږ په هیواد د زده کړې کچه دومره راټیټه شوې چې که چېرې په بیړه سره ورته پاملرنه ونه شي نو په راتلونکي کې به په یو بیسواده او بې علمه هیواد بدل شي نو په یویشتمه پیړۍ کې به د ګډون شمولیت پیدا نه کړي، د دغه ډول ناوړه عمل مسولیت د هغه اشخاصو په غاړه دی چې په نا سم ډول یې د هیواد د واکمنۍ چارې پخپلو بې کفایته لاسونو کې واخیستلې، او پوه او باصلاحیته خلک یې د سیاست له دایرې څخه وویستل.
نو په هیواد کې د داسې حالاتو په موجودیت سره د راتلونکي رهبر دنده داده چې چې په لومړي سر کې د یوې اسلامي او انساني ټولنې لپاره تګلاره جوړه او پلې کړي. البته که چیرې د وروستیو رژیمونو په خیر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مادياتو او کفري فکرونو په رڼا کې له غربي هيوادونو څخه په تقليد يو مادي ټولنې ته خپل پام واړوي
د سوسياليستي او سرمايه داري نظامو په برخليک سره به دوی د اسلامي او انساني ارزښتون له نشتوالي سره به مخامخ شي.
يقينناً يوازې په اسلامي انساني او اخلاقي بنسټونو سره چې د فساد، سياسي، اقتصادي او اجتماعي ګډوډۍ له منځه وړونکي دي مثبته ټولنه رامنځته او د پای ټکی ورته ایښولای شو.

اسلام او ټاکنې:

څښتن تعالی فرمايلي دي: خدای(ج) له تاسو مومنانو سره ژمنه کوي چې تاسو به د ځمکې پر سر خپل وکيلان وټاکي څرنګه يې چې مخکنې خلک ددې صفاتو وړ ګرځولي وو، لکه څرنګه چې ټول مسلمانانو پدې نه توانيږي چې د الله تعالی او د اسلامي دولت چارې په لاس کې واخلي نو دوی بايد له خپل منځه نيک عمله او سم خلک ددې چارو پر مخ بيولو لپاره وټاکي.
پدې اړه چې د حضرت محمد (ص) وروسته څوک او څنګه خليفه شي کوم څرګند قراني ايات او حديث نه دی راغلی او د مسلمانانو د پاچا، خليفه او رهبر ټاکل پخپل دوی ته پريښودل شوې دی څو د خپل ژوند له چارو او مصلحت سره سم دا کار ترسره کړي او يوازين ديني لارښوونه پدې اړه د شورا څخه ګټه اخيستل دي او د همدې اصل پر بنسټ وو چې مسلمانانو راشدين خليفه ګان له کوچنيو ډلو سره له مشورې وروسته ټاکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابوبکر صدیق(رض) ټاکنه: د ستر پیغمبر له وفات څخه وروسته انصار په ثقیفه بن ساعده کې سره راټول شول څو سعد بن عباده د خلیفه یا پیغمبر (ص) ځای ناستی وټاکي چې عمر (رض) له دې موضوع څخه خبر شو نو له ابوبکر او ابو عبیده بن جراح سره یوځای ثقیفه بن ساعدې ته لاړل، لومړی ابوبکر صدیق وینا وکړه او پدې کې یې قریشو ته دټاکلو د حق خبر څرګنده کړه له زرو څخه ډیرو غوښتل چې عمر یا ابو عبیده وټاکي خو عمر او ابوعبیدې وویل: مونږ ستا په حضور کې هیڅکله دغه دنده په غاړه نه شو اخیستلای ځکه چې ته په مهجرینوو کې غوره یې او ستر پیغمبر (ص) د ناروغۍ پرمهال د لمونځ امام ټاکل شوی وې نو پر همدې بنسټ له مونږ څخه یې ته ډیروړ یې؛
نو لاسونه دې را اوږده څوک مونږ درسره بیعت وکړو ابوبکرصدیق د هغوی دا غوښتنه ومنله او د انصارو له بیعت وروسته د لومړي اسلامي خلیفه په توګه وپیژندل شو.
ابوبکر صدیق(رض) په جماعت کې دې وینا ته خلک راوبلل:
ای! خلکو که څه هم زه پر تاسو خلیفه ټاکل شوی یم خوله تاسو څخه غوره نه یم، که چیرې مې نیک کارونه وکړل نو ملتیا مې وکړئ او که مې بد کارونه وکړل نو ما نیکې لارې ته سم کړئ ولې که چیرې مې د خدایتعالی او د هغه رسول له اطاعت څخه مخ واړوه نو زما اطاعت پر تاسو واجب نه دی.
څرنګه چې ولیدل شول چې ابوبکر صدیق (رض) یوازې د ثقیفه بن ساعده د خلکو بیعت نه بلکې د ټولې اسلامي نړې بیعت یې ترلاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) ټاکنه: کله چې ابوبکر صدیق (رض) ناروغ شو او داسې احساس یې وکړ چې ګواکې مرګ یې نږدې دی او ستر صحابه په راوغوښتل او ورسره یې د عمر(رض) د خلیفه کیدو خبرې وکړې له هوکړې وروسته یې له کړکۍ څخه سر رواویست او کوم خلک یې چې د کور ترڅنګ راټول شوي وو ورته وویل:

ما خپل ځای ناستی عمر ټاکلی ایا ستاسو خوښه ده؟

ټولو وویل هو! دغه راز دا موضوع ولیکله او نور د خلکو په منځ کې وویل شي.

خو د دې انتصاب په زړه پورې ټکی دا وه چې ابوبکر صدیق له خپلو خپلوانو څخه څوک ددې لپاره ونه ټاکل، بلکه عمر رض چې له ده وروسته د ټولو په وړاندې غوره ګڼل کېده ددې کار لپاره وګماره، خوا دا کار یې په تحمیلي ډول نه بلکې له هغوی سره تر مشورې وروسته ترسره کړ.

د حضرت عثمان (رض) ټاکنه: کله چې عمر(رض) ټپي شو نو مسلمانانو ورڅخه وغوښتل چې یو څوک خپل ځای ناستی وټاکي هغه وویل:

زه نه غواړم څو دغه دروند مسئولیت نور هم په ژوند کې او هم له مړینې وروسته په غاړه واخلم ما دا موضوع د حضرت محمد (ص) له شپږو جنتي یارانو سره (علي، عثمان، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابي وقاص، زبیر بن عوام او طلحه بن عبیدالله) سره شریکه او څرګنده کړېده.

زما زوی عبدالله هم پدې غونډه کې ګډون کولای شي خو د ټاکلو حق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) له وفات څخه وروسته دا شپږ کسان سره راټول شول څو د خلافت لپاره يو تن وټاکي، زبير خپل واک علي ته، طلحه عثمان ته او سعد عبدالرحمن ته ورکړ او عبدالرحمن هم له خپل واک څخه تير شو په پايله کې علي او عثمان پاتې شول هغو دواړو خپل واک عبدالرحمن ته ورکړ څو ددوی له منځه يو وټاکي عبدالرحمن له مسلمانانو سره له درې شپو ورځو مشورې وروسته دې پايلې ته ورسيد چې د خلکو خوښه عثمان دی نو پر همدې اساس يې عثمان وټاکه او خلکو په ټولنه يې اعلان وکړ وروسته بيا خلکو ورسره بيعت وکړ.

د علي(رض) ټاکنه: کله چې حضرت عثمان(رض) په شهادت ورسيد نو د انصارو او مهاجرينو څخه عمومي صحابه د حضرت علي خواته لاړل او ترې يې غوښتنه وکړه څو د خلافت دغه دروند بار په اوږو واخلي خو هغه ونه منله ولې د ډير ټينګيدو وروسته يې منلو ته چمتو شو.

د راشدينو خلفاو له ټاکل کېدو څخه داسې مالوميږي چې د مسلمانانو خليفه بايد د ټولو مشورې سره سم او يا هم د اکثريتو په خوښه وټاکل شي، البته هغه خلافتونه چې په ميراثي يا د زور له لارې رامنځته کيږي کولای شو د پاچاهۍ نوم ورته ورکړو په ياد مو وي چې په اسلام کې هيڅوک پخپله خوښه د خليفه کيدو لپاره ځان نشي ټاکلی بلکه د يوې لويې ټولنې له خوا چې اهل عقد شورا په نوم ياديږي چې د پرهيزګارو، خدای څخه ويرودنکو، رښتينو، عادلو او خير غوښتونکو او د خلکو د باور وړ وي څخه جوړه شوې وي. البته د شخص په ټاکلو کې د خلکو رضايت شرط دی چې د شورا د غړو له لوري ټاکل کيږي پداسې حال کې چې په اوسني وخت کې د شورا وړ غړي په يوځای کې نه دي او هيواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مختلفو برخو تيت شويدي خو هغوی بايد له مختلفـو برخـو څخـه د خلکو د ازادو رايو پر بنسټ وټاکل شي البته کـه همـدا وګـړي يـو بـل شخص د رهبری لپاره ورړ بولي او ټاکي يې نو خلک هم بايـد د دوی لـه ټاکنو څخه اطاعت او فرانبرداری وکړي ځکه هغوی يې واقعـي اسـتازي دي که د شورا غړي د شخص په ټاکل کېدو سره موافقې ته ونه رسـېږي او دوه دور کسان ددې کار وړ وبولي نو په هغه صورت کې بيا عامه رايـو ته مراجعه کيږي او له دې دريو څخه د اکثريتو د رايو پر بنسټ يو ټاکـل کيږي. يا هم که چيرې په لويه جرګه کـې د شـورا د غـړو شـرايطو تـه پاملرنه وشي نو په وسيله يې کولای شي له اسلامي لارې د ستونزو حـل پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پينځم څپرکی

افغانستان او د ډيموکراسۍ نظام

د سردار محمد داودخان د جمهوري د دورې پرمهال د افغانستان قبيلوي او سنتي ټولنه د ټينګو ګامونو په اخيستوسره د ملت کېدو په لور روانه وه او په ضمن کې دېته چمتو کېدله چې د ليبرال اوقبيلوي نظامونو سره ګډ يو ډيموکراتيک نظام جوړ کړي خو له يو مهم حقيقت څخه بايد يادونه وشي. چې د سردار محمد داود خان او محمد هاشم خان درې لسيزو ديکتاتورۍ (دصدارت دروه) ددې ګرايش لپاره د د افغانستان په چمتو کولو کې اساسي لاملونه دي.

په خواشينې سره يې بايد يادونه وشي چې د کمونيستي نظريو نفوذ چې د فريب او حيلګرۍ نظريې هم ورته ويل کيږي د دويمې نړيوالې جګړې وروسته يې د ډيموکراسۍ په لسيزه کې د ډيموکراسۍ ضد يعنې کمونيستي نظريو تخمونو وشيندل او قدرت ته له رسيدو سره سم هر ډول حقونه او ازادۍ غصب او د ډيموکراسۍ احلام له ذهنونو څخه ورک شو.

د خلق او پرچم او ترې وروسته لاس پوڅو او ځان غوښونکو درې کلنو کرغيړنو دورو نه يوازې زمونږ هيواد د منځنيو پيړيود ديکتاتوريو دورو په څير بدل کړ بلکې د هيواد نظام يې هم په يو جهمني او ځنګلي قانون بدل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځنګلي قــانون بانــدې د اختــه افغانســتان لپــاره اوس د هــيڅ ډول ډيموکراسۍ لکه اسلامي، قبيلوي، سنتي، او ليبرال غربي ډيموکراســۍ په پلي کولو سره نشو کولای د افغانستان اوسنۍ ناروغۍ درملنه کړو.
د بې هوښۍ دا ناورغۍ يوازې د نظامي ديکتاتورۍ د اصولو په پلي کولــو د درملنې وړ ده.
په اوسني وخت کې زمونږ هيواد په يوې داسې ناروغۍ اخته دی لکه چې بې شمېره مکروبونه سره يوځای شوي وي او داسې ناروغې يې رامنځته کړې وي چې له ايډز ناروغۍ څخه هم بــدتره او د درملنــې وړ نــه وي او انسان يې په وړاندې خپل مقاومت د لاســه ورکــړی وي او هــيڅ نشــي کولای او نه يې هم توان لري.
نو له همدې ځايه ده چې ليرې او نږدې قبر کــاړونکي او مــرده شــويان(هغه څوک چې مړي مينځي) ددې په تمه ناست دي څــو ددې نــاروغ د مړينې غږ واوري او ورڅخه په پاتې شوي ميراث ګېډه واچوي.
له کومه ځايه چې د ناروغۍ د درملنې لپاره بيلابيلو ډاکټرانو ته مراجعــه کيږي او د دې مراجعې لپاره ډير وخت انرژي او پيسو ته اړتيا پيداکيږي نو ددې پرځای چې يو ناروغ د معاينې لپاره مختلفو ډاکټرانو ته ورشــي ښه به دا چې پرځای يې يو پولي کلينک ته مراجعه وکړي او خپلــه هــر اړخيزه معاينه وکړي او د سمې نسخې په پلي کولو سره د مرده شــويانو او قبر ښکوونکو تمې له ميراث څخه پرې کړي.
نو په همدې ډول زمونږ د هيواد د شديد سياسي بحران د له منځه وړلــو لپاره يوه داسې د حل لاره ضروري ده چې ددې معضــلې ټــول اړخونــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې شامل وي ترخنګ يې بايد په قضيه کې د ښــکيلو ډلــو رضــايت او قناعت هم ترلاسه شي.

البته ددغه جړ شوي تار(د هيواد سياسي معضله) بايد د خپلو ګوتو پــر سره پداسې ډول پرانيزو چې نور پکې ټپونه وانخلو او د حقيقــت لپــاره ځان هم قرباني کړو، له هيواد سره مينه پيداکړو او ځان غوښتونکي ونه اوسو او له پراخې حوصلې څخه پکې کار واخلو.

له کومه ځايه چې په تيرو وختونو کې هم بيړني اقدامات زمونږ د هيــواد لپاره بې ګټې وه نو دا ځل بايد پــه بشــپړې پــاملرنې ســره لــه پراخــې حوصلې څخه کار واخلو چې بيا وروسته پرې پښيمانه نه شو.

په کوم هيواد کې چې ملي اردو، پوليس، اساسي قانون، او نــور دســاتير په نوم پاتې وي نو په هغه هيواد کې ناپوهی، بيسوادی، ځان غوښــتنې، خپلسری او ظلم دوام مومي او يو ځنګلي قانون به پکې چلېږي، او پــدا ډول هيوادونو کې د ليبرال ډيموکراسی، سرمايه داري نظــام او د نــورو ډيموکراسيو پلي کول به هماغسې ناسم وي لکه څنګه چې په شــوروي اتحاد کې په کمونستي ډول د کمونيستي اصولو پلي کول وو.

غربي او شرقي سياسي نظامونوغوښتل څو په سمه توګه پرتــه لــه دې چې د نورو ټولنو ذهني او عيني شرايطو په نظر کول پــه ســمه توګــه د خپلو نظرياتو د ځای پر ځای کولو په موخه او تش په نوم يې د سياســي او ايډيالوژيکي اصول په پلي کولو خپل زړونه خوشحالول او پــدې ســره يې نه يوازې نورې ټولنې په بدمرغی اختــه کــړې بلکــه د خپــل شــرم ترڅنګ يې ځان له تباهی سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه چې په هیواد کې اوسنی سیاسي بحران او رواني بـدمرغۍ هـم د بېځایه تقلید یا په بې موسمه وخت کې د پردیـو د سیاســي ایـډیالوژۍ پلي کول وو.
پر همدې بنسټ مونږ باید هوښیار واوسو او هغه څوک پرې نه ږدو چې د هیواد سیاسي معضلو په حل کې بیا د ډیموکراسۍ تش شعارونه، مـدني ازادۍ او بشري حقونه چې د دوی یاهغو افغانانو چې په غربي ټولنو کــې ژوند کړې وي او د هغوی د موخو د بشپړولو لپاره ګمـارل شــوي وي لــه خوا له وړاندې شي.
کله چې په افغانستان کې د ډیموکراسۍ د اصولو د پلــي اړونـد خبــرې کېږي نو نړیوال واکمن د خپلې ډیموکراسۍ د پلي کولــو پــه موخــه پــه ښکاره توګه د تبیض او تعصب بازار تودوي او د پلي کولو لپاره یې دا بې شرمانه عمل ترسره کوي.
پدې مانا چې که خپلې ګټې یې پکــې موجــودې وي نــو د مرســتندویه ځواکونو په وسیله هم د ډیموکراسۍ د اصولو پلي کولو هڅې کوي.
که چیرې د ډیموکرسۍ په پلي کولو کې د دوی د ګټو امکان پکې نه وي نغښتی نو نه یوازې له پلي کولو به یې لاس واخلي بلکه د بشرحقونو او د مدني ازادیو غصب به پخپلو سترګو ويني خو ددې کار د مخنیوي لپــاره هیڅ هم ترسره نه کړي حتی چې پخپلو ټنډو کې لړ ګونځې هم رانه ولي که څه هم دوی یې پخپله مستقیم یا غیر مستقیم لاملونه وي.
پداسې حال کې استعماري شــرقي او غربــي هیوادونــه د خپلــو خــود خواهانه، پلیتو، ناوړه او غیــر انســاني موخــو د ترلاســه کولــو لپــاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په دننه یا بهر کـې لاسـپوڅو پـه مرسـته زمـونږ هیـواد د ډیموکراسۍ له پلي کولو څخه په زرګونو کیلومیتره لرې ګذار کړ.
مونږ په اوسنیو شرایطو کې بې موسمه او د تش په نوم ډیموکراسۍ پلي کولو لپاره کوچنۍ اړتیا هم نه لرو.
مونږ برعکس باید د اسلامي عقیدې په چوکاټ ، ملي غـوره دودونـه، د هیواد لوړې ګټې په روښنایۍ کـې او پـه ربـړول شـویو افغانـانو د زړه سواندۍ لاره ونیسو چې په رښتیا سره په حساسو شـیبو کـې زمـونږ د هیوادوالو شته ستونزې حل کړي.
اوس یو داسې موقت حکومت ته اړتیا لرو چـې سـوله او امنیـت پکـې ټینګ او ګډوډۍ او وژنې له منځه لاړې شي او مونږ پکـې پـه مسـولانه ډول خپلې ملي ګټې په سمه توګه تامین کړو البته زمونږ ملي اهـداف د نیمه نظامي موقت حکومت په جوړولو او د نظامي مقرراتو په تامینو سره ترلاسه کیدای شي.
دغه راز ترځنګ یې یو زړه سواندي او هیوادپال رهبر ته هم اړتیـا لـرو چې زمونږ د خلکوخدایي استعدادونه د کمونیستي او تنظیمي رهبرانـو برعکس په مثبتو لارو کې ترې ګټه پورته کړي څو پدې وسیله وتوانیږو چې خپل له اړخه وران شوی هیواد بیا جوړ کړو. ددې انسـاني، ملـي او اسلامي غوښتنو لپاره باید تر ټولو دمخه د سولې او امنیت د تـامین پـه موخه یوه نظامي شورا جوړه کړو، دغه انتخاب شورا به د نظامي مقرراتـو په چوکاټ او د یو نړیوال هئیت ترڅارنې لاندې خپلې دندې ترسره کړي او دا شورا باید له داسې لویو شخصیتونو څخـه جـوړه شـوې وي چـې متعصب او نورو هیوادونو پورې تړلي نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي شورا:

تېرې تجربې دا حقیقت ثرګندوي چې که چیرې په یو هیواد کې د ټولو په خوښه سیاسي رهبران نه وي، او یا یې هم په مـنځ کـې خپلمنځـي اختلافات رامنځته شي نو پدې سره یې د دولتي چارو ثارنـه لـه لاسـه وځي؛ او په پایله کې به یې هیواد له سیاسي بې ثبـاتي او د اقتصـاد لـه وروسته پاتې والي سره لاس او ګریوان شي.

پداسې حالاتو کې د هیواد با تدبیره او هیواد پاله نظـامي شخصـیتونه د ستونزو د حل او له سیاسي بحران څخه د وتو په موخـه د هیـواد ټـولې دولتي چارې پخپله او یا هم د مناسبو او هیواد پاله اشخاصو په لاس کې ورکوي.

لکه ثرنګه چې د پاکستان، ترکیې، اندونیزیا او فرانسې هیوادونو نظامي افسرانو د بحران د له منځه وړلو په موخه د خپل هیواد دولتي چارې پـه لاس کې واخیستې

دغه په تیرو نږدې وختونو کې مو پخپلو سترګو ولیدل چې په پاکسـتان کې د جمهور رئـیس غـلام اسـحاق او صـدراعظم نوازشـریف تـرمنځ خپلمنځي اختلافات او سیاسي بحران رامنځته شو، چـې وروسـته اردو پکې مداخله وکړه او د ښکیلو ډلو د باور وړ یو کس یې وګماره چـې یـو موقت حکومت جوړکړي څو د یو عادلانه او عمومي ټاکنو ته زمینه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په موجوده شرايطو کې په افغانستان کې د هيواد ټولې دولتـــي چــارې د بې شميره وسلوالو ډلو په لاس کې دي او موقت ملکي حکومت د چــارو له څارنې څخه عاجز پاتې دی چې دلته اوس بايد له دويمې لارې يعنې د نظامي مداخلې څخه بايد ګټه واخيستل شي خو تردې ځايــه چــې پــه هيواد کې يو بيطرفه او مسئوله اردو نشته نو دلته بايد له شمير مسلمانو نظامي کارپوهانو او قومندانانو څخه يوه شورا جوړه شـــي او وروســـته دا کار ترسره کړي، البته شورا هغه وخت له خطر څخه وتــلای شـــي چـــې نړيواله ټولنه يې ملاتړ او مرسته ورسره وکړي او له بلې خــوا يـــې بايـــد غړي له ځانګړو معيارونو سره وټاکل شي.

الف ـــ د افسرانو د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــ د لاس پوڅو ګوندونه د غړيتوب نه لرل؛

۲ ـــ په کمونيستي اردو کې کليدي موقف نه لرل؛

۳ ـــ د داود او کمونستانو په کودتاوو کې د بې کفايتي ريکارډ نه لرل؛

۴ ـــ د کمونستان او روس د تيري په وړاندې د بې توپيره احســـاس نـــه لرل؛

۵ ـــ د اسلامي مقاومت په وړاندې په جګړې کې برخه نلرل؛

۶ ـــ په ستراتيژۍ او تاکتيک کې دبشپړې تجربې او مالوماتو لرل؛

۷ ـــ تش په نوموم د عالي نظامي رتبې نه لرل؛

ب ـــ د قوماندان د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــ د نظامي مسلکي او لوړو زده کړو لرل؛

۲ ـــ د نظامي رتبې څخه برخمن وي؛

۳ ـــ په جبهو کې د ځواکونو د اداري ريکارډ لرل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ـــ په سختو او ستونزمنو شرایطو کې د اداري ورتیا او ریکارډ؛
۵ ـــ په څو نورو قوماندانانو باندې د حکمرفا ریکارډ؛
۶ ـــ د خلکو، مجاهدینو او قومندانانو له باور څخه برخمن وي؛
۷ ـــ د خلکو په ناموس په تیري او د هیواد په لوټونه کې ریکارډ نلرل؛
۸ ـــ د هیواد په ځانګړي ډول د کابل په وجاړونه او د خلکو په وژنه کې دخیل نه وي؛

ج ـــ ګډ(مشترک) معیارونه:

۱ ـــ د نوښت قدرت او رهبرۍ وړتیا؛
۲ ـــ د خپلسرۍ، ځان غوښتنې او رایي احساسات ونلري؛
۳ ـــ د ژبني، قومي، تنظیمي، سیمه ایز، سمتي او مذهبي تعصباتو نه لرل:
۴ ـــ ملي نوامیسو ته ژمن؛
۵ ـــ د ازادې پریکړې او د خلکو په ګټه د تصمیم نیولو جرئت؛
۶ ـــ د هیواد په کورنیو چارو کې پردیو د لاسوهنې مخالفت؛
۷ ـــ ریښتینی او د دوه مخۍ له تورونو څخه سپیڅلی وي؛
۸ ـــ د مسولیت له احساس او وړتیا څخه برخمن؛

ددې لپاره چې د ټاکنې تبعیض انګیزه له منځه تللی وي نو د شورا د غړي باید له یوه ولایت څخه وټاکل شي.

د تنظیم، ژبې، قوم، او مذهب څخه استازیتوب باید په هیڅ وجه د ټاکلو معیار ونه شي او د یو ولایت څخه د غړو په ټاکلو کې باید پورتني میعارونه په پام کې ونیول شي البته له نوماندانو څخه چې هریو تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واجد شراط وي نو ودې ټاکل شي ځکه په اوسني وخت کې افغانستان يو منظمه ملي اردو نشته او د نظامي نماينده ګانو ټاکنه هم په سـمه توګـه نشي ترسره کېدای او ددې کار په ځنډ سره دردونکې پـايلې لـه ځـان سره ولري او ددې لارې د لا ډاډ لپـاره بايـد نړيوالـه ټولنـه او اسـلامي کنفرانس خپل کليدي ونډه په سمه توګه ترسه کړي.

د نظامي شورا دندې:

د هيواد د خپلواکۍ ساتنه، ځمکنۍ بشپړتيا، د ملي حاکميت، او هيـواد کې د بشپړ امنيت تامين ټولې هغه موخې دي چې د رسـيدو لپـاره يـې بايد لاندې دندې ترسره شي.

۱ ـــ د نوي وسلوال ځواک، اردو او پوليسو رامنځته کول او تنظيم؛

۲ ـــ په هيواد کې له بيلابيلو وسلوال ډلـو څخـه د غيرقـانوني وسـلې راټولول او نظامي مرکزونو ته يې سپارل؛

۳ ـــ په ملي اردو، پوليسو او ژاندارام کې د هغو پخوانيو صاحب منصبانو ځاى پرځاى کول چې په لاسپوڅو ډلو پورې تړلـي نـه وي او يـاهم پـه ښکاره ډول په ملي خيانت او د هيوادوالو په وژنه تورن نه وي.

۴ ـــ د تنظيمي وسـلوالو ځواکونـو تنظيمـول او د اردو او پوليسـو پـه قطعاتو کې يې جذبول؛

۵ ـــ د پوليسو، اردو او ژاندارام پوليسو په قطعاتوکې د داوطلبو کسـانو جذبول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ ـــ د هیواد په بیلابیلو برخو کې د قول اردو، فرقــوو او نــورو ځــایونو رغولو تنظیم او بشپړول؛

ب ـــ د سیاست او ملکي چــارو څخــه د وســلوالو او امنیتــي ځواکونــو ایستل ځکه تر هغه چې د هیواد په دننه کې د کودتاه په ترســره کولــو سره د اردو دغه فعالیت سیاسي کیږي او پدې سره ملت د بــدمرغۍ پــه لور بیايي البته په راتلونکي کې له دې ډول بدمرغیو څخه د ځان ساتنې لپاره باید لاندې اقدامات ترسره شي.
۱ ـــ د اردوو پولیسو او ژندارام هیڅ یو غړي ته ددې اجازه ورنکړل شي چې د سیاسي ګوندونو غړیتوب ترلاسه کړي اویا په سیاســي فعــالیتونو کې برخه واخلي.

۲ ـــ پولیسو او اردو ځواکونو ته باید د نورو عامو وګړو په څېر په ټــاکنو یوازې د رایې ورکول حق ورکړل شي.
۳ ـــ د ملي اردو او پولیسو منسوبین تر هغې نشي کولای چــې د ملــي شورا په ټاکنو کې ځان نوماند کړي څو یې چې له خپلې دندې استعفا نه وي ورکړې.

ج ـــ د وزارتونو، دولتي او غیر دولتي موسســو، لارو، پولــو د راتلونکــو ټاکنو او داسې نورو ځایونو د امنیت د تامین.
د ـــ د اصلي ملي شورا تر ټاکنو پورې د مــوقتې ملــي شــورا د کــارونو ترسره کول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــ د جمهور رئیس او سیدراعظم د قدرت داصطکاک د ساتنې په موخه باید د نوماندانو له ډلې څخه په موقت ډول جمهور رئیس وټاکل شي او جمهوري نظام باید پداسې ډول ترتیب شي چې سیدراعظم پکې شتون ونلري او په راتلونکي اساسي قانون کې دا اصل ځای پر ځای شي؛ ځکه د دریمې نړۍ په یو هیوادونو کې چې فعال جهمور رئیس او سیدراعظم شتون لري نو د سیاسي بې ثباتۍ او ستونزو لاملونه ګرځېدلي ځکه په دا ډول هیوادونو کې د خلکو مدني روزنې او سیاسي شعور دومره وده نه ده کړې چې، هر یو یې خپل ځانګړی مسئولیت او صلاحیت وپېژني، له خپلې بړستنې سره پښې وغځوي او د نورو په حقونو او صلاحیتونه تیری ونه کړي ځنګه چې د سیاسي شعور په نشتون سره زمونږ د هیواد سیدراعظم او جهمور رئیس یو بل ته له خبرو تیر نه شول او په پایله کې یې زمونږ د هیواد پلازمېنې اوسېدونکي د دوه کالو لپاره د بې اتفاقۍ په اور کې وسوځول او په ناحقه یې په وینو کې ولړل.

لنډمهاله حکومت:

لنډ مهاله جمهور رئیس باید تیرو لنډ مهالو حکومتونو ته په کتو سره د خپلې کابینې غړي په بشپړاحساس او مسئولیت سره وټاکي، ځکه چې تیر موقت حکومتونه د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنو او ائتلاف سره یوځای رامنځته شوي وه او د خلکولپاره یې هیڅ ډول ګټه نه لرله. دغه راز برعکس د تنظیمونو ترمنځ د وسلواله جنګ، د وژنو ، معیبوبیت، له کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه د زرګونو هیوادوالو تیښته او د عامه وګړو د سرمايې لوټونې ستر لاملونه هم همدا حکومتونه ؤ.
نو پدې سره باید راتلونکي موقت حکومت ته باید د تیرو حکومتونو برعکس پوره وخت ورکړل شي او پدې حکومت کې باید ټولې حکومتي چارې او وزارتونه باید هیوادپالو، مسلمانو، مسئولیت پیژندونکو، له انرژۍ ډکو بیروکراتانو ته وسپارل شي. جمهور رئیس باید دا ټکی په پام کې ونیسي چې په حساسو شرایطو کې په وزارت کې مقررول یو امتیاز نه بلکې یو ملي درونده مسئولیت دی نوپدې سره دا لازمه ده چې د راتلونکو ادارو ټاکنې په هر کچه چې وي نو اشتباهاتو څخه په کلکه مخنیوی وشي.
ځکه چې کابینه د یو څو عادي کسانو د یوځای کېدو ځای نه بلکه د سترو او متخصصواو د هیواد په چارو کې په کارپوهو شخصیتونو ځای دی دا پدې مانا ده چې جمهور رئیس د وزارتونو لپاره مسلکي او باتجربه اشخاص پیدا او د کابینې په لست کې یې شامل کړي او هر هغه څوک چې د وزارتونو لپاره ټاکل کیږي نو د خپلو راتلونکو کارونو لپاره باید ځانګړې تګلاره او پلانونه ولري څو په راتلونکي کې یې پخپله اداره کې پلي کړي او که چیرې برعکس اشخاص وي، نو لازمه ده چې خپلې څوکۍ څخه لاس واخلي اوخپل ځای په کار پوه او وړ کسانو ته پریږدي او د ملي ګټو لپاره خپلې پښې له بړستنې څخه ونه باسي او پریږدي چې د دوی کارونه په کارپوه، مسلمان، بااهلیت، باکفایت، او هیوادپاله کارپوهانو ته وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليدونکي په عقيده ترڅو د حکومتدارۍ په تګلاره کې بدلون ونه منل شي، په يو ځانګړي کلتور ټينګ نه شي او د ځانګړې ستراتيژۍ د ډاډ لپاره رامنځته نه شي، د تيرو دودونو په چوکاټ کې به کابينې جوړول په هيڅ ډول ګټور نه وي او نه به پکې د ګټې امکان وي.

د ننيو چارو ترسره کول يوازې تجربه لرونکي (ټکنوکراټان) شخصيتونه کولای شي دا چارې په سمه توګه ترسره کړي او ددې چارو د ترسره کولو لپاره بايد ناهله کسان ونه ګمارل شي.

که چيرې يو طبيب د مالې وزير په توګه، د زراعت متخصص د عدلې وزير په توګه او د معادن انجينر د اطلاعات او کلتور په توګه وټاکل شي نو دا د ننې عصر سره خلاف او زيات اړونکې پريکړې دي،

که چيرې يو څوک په کومه برخه کې تخصص نلري او له بشپړې زده کړې څخه برخمن نه نو که چيرې داسې اشخاصو ته په دولتي چارو کې دنده ورکړل شي نو دې کړنې ته ((اداري کفر)) نوم ورکولای شو.

جمهور رئيس بايد د خپلې راتلونکې کابينې لپاره مناسب او وړ اشخاص پيدا او وټاکي، نه دتيرو بې کفايته اشخاصو په څېر چې بيلابيلې بدمرغۍ رامنځته او په راتلونکي کې د خپلې او د نورو له شرمنده ګۍ څخه ځان وژغوري.

حکومت بايد تر هر څه دمخه د اصولي کړنو د ترسره کولو په موخه په چټکۍ سره د ؛ بهرني سياست، کورني سياست، امنيتي او دفاعي سياست، اقتصادي سياست، فرهنګي سياست، د عامه خدماتو ترسره کولو سياست او د مطبوعاتي سياست لپاره طرحې جوړې کړي او د همدې طرحو د پلي کولو لپاره برنامه ريزي وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي لپاره چې راتلونکی حکومت او نظامي شورا وکولای شي چې خپلې ټولې دندې د امن او سوله ایزه فضا یو د بل په مرسته په سمه توګه ترسره کړي.
او ترځنګ یې باید د دفاع، کورنیو چارو وزارت او د ملي امنیت ریاست نظامي شورا ته وسپارل شي او امنیت د تامین ټول مسئولیت نظامي شورا
ته ورکړل شي.

د لنډ مهاله حکومت دندې:

۱ ـــ په نوې بڼه د پولیسو او اردو ځواکونو رامنځته کول او د غیرقانني وسلو په راتلو کې له نظامي شورا سره مرسته وکړي څو سوله او امنیت دنورو فعالیتونو د ترسره کولو لپاره لار پرانیزي.
۲ ـــ د پرچمیانو څخه په میراث پاتې کابینه یو ځل بیا جوړه او د مجاهدینو د دورې د بې نظمه او بې بندوباره وزارتونه بیرته د نظم په چوکاټ کې راولي.
۳ ـــ د کرنې، مالدارۍ، صنعت، سوداګرۍ چارو او اولیه خدمات لکه: اوبه، بریښنا، روغتون، ښوونځي او کوپون ته د عادي شراطو په څیر ځای ورکړي.
۴ ـــ له ګاونډیو، د سیمې، اسیایي او غربي هیوادونه او ملل متحد سره د ډیپلوماټیکو اړیکو جوړول، د خوښۍ وړ هیوادونو د مقیم او غیر مقیم سفارتونو اړتیا، د پخوانیو حکومتونو نړیوالې ژمنې، او د شوروي اتحاد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

متجاوز حکومت څخه د تاوان اخیستلو لپاره د لازمو تدابیرو نیول چې پدې وسیله د مرستو د جلبولو زمینه برابره شي.

۵ ــــ پداسې حال کې چې د هیواد بیخبینا او اقتصادي حالت د بحران په وروستي حالت کې قرار لري او د اقتصاد رغښت هم د حکومت تر ټولو ستونزمنه دنده کېدای شي، ځکه کرنه، مالداری، بهرنی تجارت، محدودې صنایع او د کانونو استخراج تقریباً په ټپه دریدلی دی، بانکونه او د دولتي او غیر دولتي موسو ټول توکي چور او لوټ شویدي نو د پورتنیو ستونزو د حل په موخه له نړیوالو څخه د مرستو او قرضونو غوښتنه وشي، د ګازو د کان ، سیمنټو، ډبرو سکاره او د اوسپنې او مسو د استخراج لپاره باید دولت لاس په کار شي، بلج شوې صنعتي موسسې بیا فعالې کړي، او د ګمرکي عوادو د زیاتوالي په موخه باید قاچاق په ټپه ودرول شي.

۶ ــــ د افغان مهاجرینو د بیرته راستنیدو لپاره د وسایلو او هغوی د اوسیدو لپاره ځمکه چمتو او په واک کې ورکړل شي.

۷ــــ په جدي توګه په هیواد کې د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنې مخنیوی وشي.

۸ ــــ د پلان په وزارت کې د بیارغونې د ټولو چارو تنظیم او د ناوړه ګټه اخیستونکو اشخاصو څخه چې په نوم د بیارغوې خبرې کوي له ګمارلو څخه مخنیوی وشي.

۹ ــــ په هیواد د د تحمیلي جګړې اود بهرهنیو د لاسوهنې په ترخ کې د وګړو ترمنځ د رامنځته شویو مخالفتونو، دښمنیو، بې باوریو او د همدې ټولنیزې ناروغۍ د له منځه وړلو لپاره په جدي توګه کار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ ـــ د اساسي، ګوندونو، او د ټاکنو قانون تسويد او د تصويب لپاره يې ملي لويه جرګه چې د دوديزې او د اهل شورا غړو جوړښت دی رامنځته شي.

۱۱ ـــ د ملي شورا او انتخابي حکومت ټاکنې بايد د خلکو له باور سره سمې ترسره شي او په همدې ځای کې د نظامي شورا او لنډ مهاله حکومت کارونه پای ته رسيږي د وګړو په ژوند کې يوه نوې دوره پيليږي. البته وروسته له دې دورې وروسته داشوني ده چې ډيموکراسۍ، بشر حقونه او مدني ازادۍ په پام کې ونيول شي او د تامين لپاره يې کار وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (سید فضل الله وحیدي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له ژباړونکي او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ژباړلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

M Niazi

WHICH KIND OF DEMOCRACY DO AFGHANS NEED?

Writer: Pr:Habib Ull Rahman Hala

Translator: Mohammad Akbar Niazi

د ژباړن د خپرونو لړ: ۴

د تحریک دخپرونو لړ: ۱۰۳

د افغانستان ملي تحریک

www.melitahrik.com

۱۰۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library